

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annettua lakia ja siihen liittyen markkinatuomioistuimesta annettua lakia.

Tupakointi kiellettäisiin kaikissa julkisissa sisätiloissa sekä viranomaisten ja näihin rinnastettavien muiden julkisten yhteisöjen yleisö- ja asiakastiloissa. Se kiellettäisiin myös yleisissä kulkuneuvoissa ja sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa sekä työyhteisöjen yleisissä, yhteisissä ja asiakastiloissa. Esityksen mukaan työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa huolehtimaan siitä, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle työtiloissa. Tupakointi kiellettäisiin myös päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla.

Tupakkalaissa säädetty tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnissä noudatettava kuudentoista vuoden vähimmäisikäraja säädetäisiin ehdottomaksi. Euroopan yhteisöjen neuvoston tupakkatuotteiden merkitsemisestä antaman direktiivin muutoksen johdosta suussa käytettävän muun kuin poltettavaksi tai pures-

keltavaksi tarkoitetun tupakan markkinoille saattaminen ehdotetaan kiellettäväksi. Esityksen mukaan kiellettäisiin tupakkatuotteen ja tupakointivälineen ja niiden tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen ja palvelun mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen sekä elinkeinotoiminnassa yleisesti käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa. Esityksessä ehdotetaan myös määriteltäväksi tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä valmistavien tai maahantuovien näiden tuotteiden myyntiin osallistuville antaman sallitun tuoteinformaation sisältö.

Mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltämisestä annettujen säännösten tulkintaerimielisyyksien ratkaiseminen siirrettäisiin korkeimmalta hallinto-oikeudelta markkinatuomioistuimelle, joka toimii erikoistuomioistuimena markkinoinnista ja sopimusehdoista annettujen säännösten tulkintakysymyksissä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun eduskunta on ne hyväksynyt ja ne on vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1	4. Esityksen vaikutukset	18
YLEISPERUSTELUT	3	4.1 Taloudelliset vaikutukset	18
1. Johdanto	3	4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	19
2. Nykytila	3	4.3. Ympäristövaikutukset	19
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3	4.4. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	19
Tupakkalaki	3	5. Asian valmistelu	19
Markkinoinnissa sovellettavista muista säännöksistä	5	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	20
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	6	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	20
Euroopan yhteisöjen oikeus	6	1. Lakiehdotusten perustelut	20
Ulkomainen lainsäädäntö	7	1.1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta	20
2.3. Nykytilan arviointi	9	1.2. Laki markkinatuomioistuimesta	29
Tupakointi ja tupakkatuotteiden kulutus	9	2. Tarkemmat säännökset	30
Tupakoinnista aiheutuvista sairauksista ja kustannuksista	9	3. Voimaantulo	30
Ympäristön ilman tupakansavun terveysvaarat	10	4. Säättämisyjärjestys	30
Tupakoinnista työympäristössä	10	LAKIEHDOTUKSET	31
Väestön suhtautuminen tupakointiin ja sen rajoittamiseen	11	1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta	31
Nuorten tupakointi	11	2. Laki markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	35
Mainonta ja muu myynninedistäminen	12	LIITE	37
Markkinoinnin valvonta	13	Rinnakkaistekstit	37
3. Tavoitteet ja uudistusehdotukset	14	1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta	37
Väestön suojaaminen tupakoinnin terveyshaitoilta	14	2. Laki markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	46
Nuorten tupakointi	14		
Mainonta ja muu myynninedistäminen	15		
Valvonta	16		
Seuraamukset	18		

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Vuonna 1976 annettiin laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (693/76), jäljempänä tupakkalaki. Lain säätämisen lähtökohtana oli laaja lääketieteellinen tieto tupakoinnin terveyttä vaarantavista vaikutuksista ja sen aiheuttamista vakavista sairauksista. Lain antamisen tavoitteet olivat ensisijassa terveyspoliittiset. Lain tavoitteena on siinä säädetyin eri toimenpitein vähentää väestön tupakointia ja täten edistää väestön terveyttä.

Tupakkalaissa säädetyillä mainonnan ja markkinoinnin rajoituksilla, tupakointikielloilla, terveyskasvatuksella ja valistustyöllä on pyritty yleisesti muuttamaan väestön suhtautumista tupakointiin ja lisäämään väestön tietoutta tupakoinnin aiheuttamista terveysvaaroista ja -haitoista. Terveyskasvatuksen kohteena ovat olleet etenkin lapset ja nuoret, koska tupakoinnin aloittaminen nuorena vaarantaa terveyttä ja johtaa suurella todennäköisyydellä jo keski-ikässä vakavana pidettäviin sairauksiin.

Tupakkalain antamisen jälkeen useat julkaisut lääketieteelliset tutkimukset ovat osoittaneet, että ympäristön tupakansavulle altistuminen vaarantaa myös tupakoimattoman terveyden ja saattaa aiheuttaa hänelle vakavia sairauksia. Merkittävä osa väestöstä altistuu edelleen päivittäin tupakansavulle työyhteisöissä ja yleisölle tarkoitetuissa sisätiloissa, joissa tupakointi ei nykyisin ole kiellettyä. Voimassa olevilla tupakkalaissa säädetyillä tupakointikielloilla ei voida riittävästi estää väestön altistumista ympäristön tupakansavulle.

Useat tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että tupakoinnista aiheutuu merkittäviä kustannuksia ja menetyksiä kansantaloudelle. Suurimmat kustannukset koituvat tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoitamisesta, niiden aiheuttamasta työkyvyttömyydestä ja ennenaikaisesta kuolemasta. Tupakkasairauksista johtuvista sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyydestä aiheutuu myös työnantajille merkittäviä tulojen ja tuotannon menetyksiä sekä sosiaalivakuutuksen menoja. Tupakkatuotteista perittyjen verojen vuotuinen tuotto kattaa vain osan näistä menetyksistä ja kustannuksista.

Tupakkalain antamisen jälkeen ei tupakointi ole vähentynyt laille asetettujen tavoitteiden edellyttämällä tavalla. Tupakointi lasten ja nuorten keskuudessa on huolestuttavan yleistä. Suomessa tupakointi kuuttatoista vuotta nuorempien ikäryhmissä on yleisintä niissä Euroopan valtioissa, joissa nuorten tupakointia on selvitetty. Terveyskasvatuksella ja valistustyöllä ei ole riittävästi onnistuttu vähentämään nuorten ja varhaisnuorten tupakointia. Tämän vuoksi on tarpeen säätää lailla toimenpiteistä, joilla voidaan vähentää lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä ja rajoittaa tupakointia heidän kasvuympäristössään. Tavoitteena on, että nykyistä useampi nuori siirtäisi tupakoinnin aloittamisen harkitsemisen aikuisikään ja siten luopuisi kokonaan tupakoinnin aloittamisesta.

Useat tutkimukset ovat myös osoittaneet, että tupakkalaissa säädetyistä mainonnan ja muun kuluttajiin kohdistettavan myynninedistämisen kiellosta huolimatta kuluttajat havaitsevat tupakkamainontaa eri kulutushyödykkeiden mainonnan sekä muun markkinoinnin yhteydessä. Tällainen piilomainonta tupakkatuotteiden markkinoinnissa on merkittävästi lisääntynyt etenkin erilaisien sponsoitujen urheilu- ja musiikkitilaisuuksien yhteydessä sekä kansainvälisissä televisiolähetyksissä. Nuoriso on todettu erityisen alttiiksi epäsuoran mainonnan ja muun viestinnän vaikutuksille. Euroopan yhteisöjen (EY) neuvoston tavoitteena on sen televisiotoiminnasta antaman direktiivin määräyksen estää televisiolähetysten välityksellä kansainvälisesti välittyvä tupakkatuotteiden mainonta ja piilomainonta. Eräiden maiden lainsäädännössä on lisäksi kielletty kaikenlainen suora ja epäsuora tupakkatuotteiden mainonta.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Tupakkalaki

Tupakkalaki tuli voimaan 1 päivänä maaliskuu-

kuuta 1977. Lain antamisen perustana oli tätä edeltäneeltä kahdelta vuosikymmeneltä kertynyt kansainvälinen lääketieteellinen tutkimusaineisto, joka osoitti tupakoinnin aiheuttavan vakavia terveyshaittoja ja olevan syy-yhteydessä useaan vakavana pidettävään sairauteen ja ennenaikaiseen kuolemaan. Lääketieteellisen selvityksen osalta hallituksen esityksessä viitattiin Yhdysvaltain terveysministeriön, Maailman terveysjärjestön, Englannin kuninkaallisen lääkäriseuran sekä Ruotsin kuninkaallisen lääkäriseuran laatimiin raportteihin.

Tupakkalain antamisen tavoitteet olivat ensisijassa terveyspoliittiset. Lain antaminen oli eräs merkittävimmistä ensimmäisistä toimenpiteistä terveyspolitiikan painopisteen siirtämiseksi sairauksien hoidosta niiden syntymisen ennaltaehkäisemiseen. Lain yleiseksi tavoitteeksi asetettiin väestön suojaaminen tupakoinnin aiheuttamilta terveyshaitoilta.

Tupakkalain yleistavoitetta pyritään toteuttamaan useilla siinä säädetyillä toimenpiteillä. Ne voidaan ryhmitellä tiedottaviin, rajoittaviin ja korjaaviin toimenpiteisiin. Tiedottavia toimenpiteitä ovat kansalaisille tupakan terveyshaitoista ja -vaaroista kertova valistus ja terveyskasvatus. Rajoittavia toimenpiteitä ovat taas tupakointikiellot ja -rajoitukset, tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltäminen sekä tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnin kieltäminen ilmeisesti kuuttatoista vuotta nuoremmille. Korjaavia toimenpiteitä ovat tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoito sekä erilaiset tupakoinnista ja nikotiiniriippuvuudesta vierottamista tukevat palvelut. Tupakkatuotteiden kulutusta pyritään säätelemään myös hinta- ja veropoliittisin keinoin.

Tupakkalaissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä yleisten kulkuneuvojen sisätiloissa, julkisissa sisätiloissa, yleisissä kulkuneuvoissa sekä virastojen tai viranomaisten hallinnassa olevissa ja niihin verrattavissa muiden julkisten laitosten vastaanotto-, odotus- tai kokouksiloissa sekä sellaisissa sisätiloissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Laissa kielletään tupakointi päiväkodeissa lapsille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä oppivelvollisuusikäisille tarkoitetuissa koulujen ja muiden oppilaitosten sisätiloissa. Laissa kielletään tupakointi myös sellaisissa sisätiloissa järjestetyissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin oppivelvollisuusikäisillä tai tätä nuoremmilla on esteetön pääsy.

Tilan haltija voi kieltää tupakoinnin tai rajoittaa sitä myös muissakin sisätiloissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Sisätilan tai yleisen kulkuneuvon haltija voi sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa sisätilan tai kulkuneuvon osassa. Tupakointi on nykyisin sisätilan haltijan tai tämän edustajan päätöksellä kielletty useassa sellaisessa yleisölle tarkoitettussa sisätilassa, jossa sitä ei ole kielletty tupakkalain säännösten perusteella. Tupakointi on tilan haltijan päätöksellä kielletty useimmissa lasten ja nuorten harrastus- ja kokoontumistiloissa, oppilaitoksissa ja useimpien koulujen ulkoalueilla. Samoin useissa työyhteisöissä on merkittävästi rajoitettu tupakointia. Ravintoloissa ja muissa ravitsemusliikkeissä sekä hotelleissa ja muissa majoitusliikkeissä on nykyisin varattu savuttomia asiakastiloja. Vuoden 1993 alussa Suomessa oli 457 sellaista ravintolaa ja 462 hotellia sekä 67 retkeilymajaa, joissa asiakkaille oli varattu savuttomia huoneita ja muita tiloja.

Tupakkalain 10 §:ssä kielletään tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyminen ilmeisesti kuuttatoistavuotta nuoremmalle. Myyntikiellon tarkoituksena on estää kuuttatoista vuotta nuorempaa saamasta tupakkatuotteita käyttöönsä ja siten estää lasten ja nuorten tupakoinnin aloittaminen. Kiellon toteuttaminen perustuu sen sanamuodon johdosta pitkälti tupakkatuotteita myyvän omaan arvioon ostajan iästä. Myyntikiellon rikkomisesta lain 31 §:ssä säädettyyn rangaistukseen tuomitsemisen edellytyksen sanamuodot sallivat säännösten lavean tulkinnan. Selvitykset osoittavat, että myyntikieltoa ei riittävästi noudateta. Useat kuuttatoista vuotta nuoremmat ostavat tupakkatuotteita.

Tupakkalain 8 §:ssä säädetään tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainonnan ja muun kuluttajiin kohdistuvan myynninedistämisen kieltämisestä. Siinä kielletään myös tupakan ja edellä mainittujen tuotteiden liittäminen muiden tuotteiden ja palvelujen mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen. Tupakkalain 9 §:ssä kielletään myös tupakan, tupakkatuotteen tai tupakointivälineen kytkeminen muiden tuotteiden myyntiin ja luovutukseen sekä palvelujen antamiseen.

Tupakkalaissa säädetystä mainonta- ja myynninedistämiskiellosta huolimatta tutkimusten mukaan kuluttajat ilmoittavat nähneensä tupakkamainontaa muiden kulutushyö-

dykkeiden markkinoinnin yhteydessä sekä televisiolähetyksissä. Kuluttajat ovat tunnistanee tietyn tupakkatuotteen tunnusmerkin muun hyödykkeen mainonnassa ja sen tavara- tai tunnusmerkistä. Tupakkatuotteiden myynninedistäminen on muiden kulutushyödykkeiden mainonnan ja muun markkinoinnin sekä ulkomailta etenkin urheilukilpailuista lähetettävien televisio-ohjelmien yhteydessä viime vuosien aikana merkittävästi lisääntynyt.

Tupakkalain säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö voi lain 18 §:n perusteella kieltää tupakkaa, tupakkatuotetta ja -jäljittel-mää sekä tupakointivälinettä markkinoivaa uudistamasta tai jatkamasta lain 8 §:n säännöksissä kiellettyä tällaisen tuotteen mainostamista tai muuta kuluttajiin kohdistuvaa myynninedistämistä sekä lain 9 §:n säännösten vastaisen tupakkatuotteen ja tupakointivälineen kytke-misen muun hyödykkeen markkinointiin. Se voi myös väliaikaisesti kieltää jatkamasta tai uudistamasta tällaista säännösten vastaista menettelyä siihen saakka kunnes asiasta lopullisesti päätetään. Kiellon tehosteeksi sosiaali- ja terveysministeriön tulee asettaa uhkasakko, jollei sen asettaminen ole ilmeisen tarpeetonta. Sosiaali- ja terveysministeriön päätökseen voi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden markkinoinnin lainmukaisuuden alueellista valvontaa suorittavat kuntien terveyslautakunnat. Tätä valvontaa kunnissa toteuttavat niiden terveystarkastajat. Terveyslautakunnat voivat antaa ohjeita lainvastaisen menettelyn jatkamisen estämiseksi tai havaitun puutteen korjaamiseksi. Niiden tulee samalla asettaa määräaika, jonka kuluessa havaittu puute tulee korjata. Jos ohjeet saanut jatkaa kiellettyä ja säännöstenvastaista menettelyään tai uudistaa sen tai jos korjausta ei ole tapahtunut lautakunnan asettamassa määräajassa, terveyslautakunnan tulee ilmoittaa tästä viralliselle syyttäjälle tai sosiaali- ja terveysministeriölle. Kansanterveyslain 6 §:ää on vuonna 1992 annetulla lailla (746/92) muutettu siten, että terveyslautakunnan tehtävistä huolehtii kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Tämä toimielin huolehtii myös niistä tehtävistä, jotka muissa laeissa on säädetty terveyslautakunnan tehtäväksi.

Lääninhallituksille kuuluu alueellaan yleinen ohjaus ja valvonta tupakkalain säännösten

noudattamisessa. Niiden tulee lisäksi suorittaa alueellaan olevassa tupakkatehtaassa laissa edellytetyt tarkastukset. Lääninhallitukselle ei ole annettu päättäväisvaltaa lain säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen markkinointitoimen kieltämiseksi.

Tupakkalaissa tupakkatuotteiden markkinoinnin valvontaan sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluneet tehtävät oli aikaisemmin siirretty tupakkalain 37 §:n sekä toimenpiteistä tupakoinnin vähentämisestä annetun asetuksen (225/77), jäljempänä tupakka-asetus, 20 §:n säännösten nojalla lääkintöhallitukselle sekä sen lakkauttamisen jälkeen sosiaali- ja terveyshallitukselle. Tupakkalain 37 §:ää muutettiin vuonna 1992 annetulla lailla (768/92) siten, että nämä valvontatehtävät palautuivat sosiaali- ja terveyshallituksen lakkauttamisen yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriölle. Samalla kumottiin tupakka-asetuksen muutoksella (831/92) asetuksen edellä mainittu 20 §.

Markkinoinnissa sovellettavista muista säännöksistä

Ennen tupakkalain säätämistä tupakkatuotteet olivat yksinomaan yleisen elintarvikelain-säädännön alaisia. Tupakkalain antamisen jälkeen ovat tulleet voimaan kuluttajansuojalaki (38/78) ja tuotevastuulaki (694/90).

Tupakkatuotteet ja tupakointivälineet ovat kuluttajansuojalain tarkoittamia kulutushyödykkeitä, joihin sovelletaan hyödykkeen markkinoinnista annettuja säännöksiä. Kuluttajansuojalaissa säädetään kuluttajan kannalta sopimattomasta markkinoinnista. Markkinoinnissa ei saa käyttää hyvän tavan vastaista, harhaanjohtavaa tai muutoin kuluttajan kannalta sopimatonta menettelyä. Markkinointia, joka ei sisällä kuluttajien terveyden kannalta tarpeellisia tietoja, on aina pidettävä sopimattomana.

Kuluttajansuojalaissa on kielletty totuudenvastaisten ja harhaanjohtavien tietojen antaminen markkinoinnissa. Kuluttajansuojalainsäädäntöä koskeneen hallituksen esityksen (HE 8/1977 vp) perusteluissa todetaan, että harhaanjohtavana markkinointina voidaan pitää myös kuluttajan kannalta tarpeellisten tietojen antamisen laiminlyötiä. Lain 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettu totuudenvastainen tai harhaanjohtava menettely on rikoslain 30 luvun 1 §:ssä säädetty markkinointirikoksena rangaistavaksi teoksi.

Kuluttajansuojalain kanssa samanaikaisesti

annettiin myös lait kuluttaja-asiamiehestä (40/78) ja markkinatuomioistuimesta (41/78). Kuluttaja-asiamiehen päätehtäväksi tuli kuluttajansuojalaissa tarkoitettujen markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyn noudattamisen valvonta. Markkinatuomioistuin käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain ja kuluttaja-asiamiehestä annetun lain mukaan kuuluvat asiat. Nämä asiat tulevat vireille markkinatuomioistuimessa kuluttaja-asiamiehen hakemuksella. Jos kuluttaja-asiamies kieltäytyy saattamasta käsiteltävänään olleen markkinatoimen tai sopimusehtojen täyttämisen kieltämistä koskevan asian markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi, on sen oikeutettu tekemään palkansaajien tai kuluttajien etujen valvomiseksi toimiva rekisteröity yhdistys.

Tupakkatuote on lisäksi tuotevastuulain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu irtain esine. Tuotevastuulaissa säädetään tällaisen tuotteen henkilölle ja omaisuudelle aiheuttaman vahingon korvaamisesta. Vahingonkorvaus on suoritettava vahingosta, joka on johtunut siitä, että tuote ei ole liikkeelle laskettaessa ollut niin turvallinen kuin kohtuudella on ollut aihetta olettaa. Tuotteen turvallisuutta arvioitaessa on otettava huomioon tuotteen ennakoitavissa oleva käyttö, tuotteen markkinointi ja käyttöohjeet. Käsitellessään hallituksen esitystä tuotevastuulaiksi (HE 119/1990 vp) eduskunnan toinen lakivaliokunta lausui mietinnössään (II LaVM/ 1990 vp) tuotevastuulain soveltamisesta seuraavaa:

”Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että tupakan kohdalla voidaan lähteä siitä, että tuotetta käyttävän voidaan katsoa olevan tietoinen niistä vaaroista, joita varmuudella tai suurella todennäköisyydellä liittyy tupakan käyttöön. Tupakkatuotteiden markkinointi kohdistuu kuitenkin pääasiassa lapsiin ja nuoriin sekä keskimäärin vähemmän koulutuksen saaneisiin, joita tupakan vaaroista tiedotavan terveyskasvatuksen on vaikea tavoittaa ja vakuuttaa. Erityisen vaikeaksi tupakan vaaroista kertovan tiedon perillesaamisen tekee se, että tupakkateollisuus edelleen täysin kiistää tuotteidensa käytöstä aiheutuvat riskit. Tupakkatuotteet aiheuttavat varsin nopeasti voimakkaan riippuvuuden, jolloin lapsena ja nuorena aloitettua käyttöä on vaikea myöhemmin lopettaa.”

”Tupakka on kiistatta sellainen tuote, jota lakiehdotuksen 1 §:ssä tarkoitetaan ja jonka

aiheuttama vahinko voi tulla korvattavaksi tämän lakiehdotuksen mukaan.”

”Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että markkinoinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia tuotteesta ilmoituksissa tai mainoksissa taikka pakkauksessa tai kaupan yhteydessä annettuja tietoja. Markkinointi ja siinä käytetty kuvamateriaali voivat vaikuttaa tuotetta käyttävän käsitykseen tuotteen turvallisuudesta. Käyttäjälle voidaan antaa liioitellun myönteinen kuva turvallisuudesta sekä antamalla tuotteesta tietoja että vaikenemalla vaaratekijöistä. Kummassakin tapauksessa tällä on vaikutusta siihen turvallisuuden tasoon, jota tuotteelta voidaan kohtuudella edellyttää.”

”Merkittävä tuotevastuulain kannalta on nimenomaan tuotteen valmistajan ja käyttäjän välinen suhde. Tästä syystä ulkopuolisen eli esimerkiksi lääkintöhallituksen varoitusta tuotteiden vaaroista ei voida katsoa riittäväksi vapauttamaan valmistajaa vastuusta. Talousvaliokunnan lausuntoon viitaten ja ottaen huomioon tupakkatuotteiden käytöstä aiheutuvan voimakkaan riippuvuuden samoin kuin sen, että tupakkateollisuus kiistää tupakasta aiheutuvat terveysvaarat, valiokunta katsoo, että tuotevastuulaki soveltuu myös tupakkatuotteisiin.”

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Euroopan yhteisöjen oikeus

EY:n neuvosto on 3 päivänä lokakuuta 1989 antanut direktiivin televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (89/552/ETY). Direktiivin mukaan savukkeiden ja muiden tupakkatuotteiden televisiomainonta on kaikissa muodoissaan kielletty. Direktiivissä kielletään sekä suora että epäsuora tupakkatuotteiden televisiomainonta.

EY:n neuvosto on antanut 21 päivänä joulukuuta 1988 ensimmäisen direktiivin jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä (89/104/ETY). Tämän direktiivin mukaan tavaramerkin käyttö voidaan kieltää muun lainsäädännön nojalla kuin tavaramerkkejä koskevan kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön tai yhteisön oikeuden nojalla. Direktiivin joh-

danto-osassa todetaan, että direktiivi ei estä jäsenvaltiota soveltamasta tavaramerkkeihin muita kuin tavaramerkkilainsäädäntönsä säännöksiä, esimerkiksi kuluttajansuojaa koskevia säännöksiä.

Euroopan yhteisöjen neuvosto on antanut 12 päivänä marraskuuta 1989 direktiivin tupakkatuotteiden merkintöjä koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä (89/622/ETY), jäljempänä tupakkadirektiivi. Direktiivin säännökset on jo otettu huomioon vuoden 1993 alusta voimaan tullessa tupakkalain muutoksessa (953/92). Euroopan yhteisöjen neuvosto on muuttanut edellä mainittua tupakka direktiiviä 15 päivänä toukokuuta 1992 annetulla direktiivillä (92/41/ETY). Direktiivissä kielletään suussa käytettävän tupakkatuotteen markkinoille saattaminen lukuun ottamatta poltettavaksi ja pureskeltavaksi tarkoitettua tupakkatuotetta. Tämän direktiivin johdannossa neuvosto toteaa, että uudet suussa käytettäväksi tarkoitetut tupakkavalmisteet, jotka ovat ilmaantuneet tiettyjen yhteisön jäsenvaltioiden markkinoille, houkuttelevat erityisesti nuorisoa. Tämän johdosta ne jäsenvaltiot, joita ongelma eniten koskee, ovat jo kieltäneet nämä tai aikovat tehdä niin. Direktiivin johdannossa todetaan edelleen, että on osoitettu, että tällaiset suussa käytettävät uudet tupakkatuotteet, jotka eivät ole tarkoitettu poltettaviksi, aiheuttavat myös huomattavan syöpävaaran, erityisesti suusyövän vaaran. Direktiivissä viitataan Kansainvälisen syöväntutkimuskeskuksen (International Agency for Research on Cancer eli IARC:n) johtamistaan tutkimuksista suorittamiin johtopäätöksiin.

Euroopan yhteisöjen neuvosto on antanut 30 päivänä marraskuuta 1989 direktiivin työpaikoille asetettavista turvallisuutta ja terveyttä koskevista vähimmäisvaatimuksista, eli niin kutsutun työpaikkadirektiivin (89/654/ETY). Tämän direktiivin mukaan työpaikoille on työntekijöiden käyttöön varattava lepohuone tai tähän rinnastettava muu lepoalue. Direktiivin mukaan lepohuoneissa tai -alueilla on ryhdyttävä toimenpiteisiin tupakoimattomien suojelemiseksi tupakansavulta. Työturvallisuuslain 10 §:ää on muutettu vuonna 1993 annetulla lailla (144/93) Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) voimaansaattamiseksi siten, että siinä veloitetaan tarkoituksen mukaisiin toimenpitein suojaamaan tupakoimattomia työntekijöitä työyhteisöissä tupakan-

savulta erityisesti lepo- ja oleskelutiloissa. Lainmuutos tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Euroopan yhteisössä on vuodesta 1991 alkaen ollut vireillä tupakkamainontaa koskeva direktiiviehdotuksen valmistelu (91/C 167/03; 92/C 129/04), jota käsiteltiin viimeksi 27.5.1993 EY:n jäsenvaltioiden terveysministerikokouksessa. Ehdotus jäi pöydälle ja käsitellään uudelleen 5.11.1993. Direktiivi kieltää kaikenlaisen tupakkatuotteiden mainonnan ja piilomainonnan. Direktiivi sallisi mainonnan kaupan sisätiloissa ja jakeluketjussa. Voimassaolevan tupakkalain mukaan mainonta kaupan sisätiloissa ja jakeluketjun sisällä on jo kielletty. Direktiiviehdotus sallisi tällaisen direktiiviä tiukemman kansallisen lainsäädännön silloin, kun se on tarpeen väestön terveyden suojelemiseksi.

Direktiiviehdotus määrittelee mainonnaksi minkä tahansa painetun, kirjoitetun, puhutun viestinnän ja minkä tahansa radio-, televisio ja elokuvaviestinnän, joiden tavoitteena on edistää tai jotka suorasti tai epäsuorasti edistävät tupakkatuotteiden käyttöä. Mainostamista direktiiviehdotuksen mukaan olisi myös se, että tuotteen nimeä erityisesti mainitsematta mainoskieltoa yritetään kiertää käyttämällä tuotenimiä, tavaramerkkejä, tunnuksia ja muita tunnusmerkkejä.

Ulkomainen lainsäädäntö

Eräissä maissa on lainsäädäntöteitse merkittävästi rajoitettu tupakointia sekä tupakkatuotteiden mainontaa. Näihin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin on ryhdytty etenkin viimeisten vuosien aikana.

Norjassa vuonna 1988 annetun tupakkalain mukaan lasten ja nuorten opetusalan laitokset ovat olleet savuttomia vuoden 1992 alusta. Terveystieteiden laitosten henkilökuntatilat ovat lain mukaan olleet savuttomia vuodesta 1990 alkaen. Potilastilat tulevat savuttomuuden piiriin vuonna 1995. Myös yleisten liiketilojen ja virastojen sekä laitosten tilojen tulee vuodesta 1995 olla savuttomia. Samoin työtiloissa, joissa työskentelee kaksi tai useampi henkilö, tulee ilman olla tupakansavusta vapaan. Työtiloiksi katsotaan myös kanttiinit, sisääntulotilat, aulat, raput ja hissit. Lakiin sisältyy tavoitteelliset säännökset hotellien, ravintoloiden ja

teattereiden savuttomista tiloista. Norjassa tupakanmyynti alle 16-vuotiaille on lailla kielletty.

Ruotsissa rajoitettiin tupakkatuotteiden mainontaa heinäkuussa 1979 voimaantulleella lailla. Ruotsissa hallitus on antanut 11 päivänä maaliskuuta 1993 valtiopäiville esityksen uudeksi tupakkalaiksi (prop 1992/93:185). Esityksessä ehdotetaan tupakointi kiellettäväksi päivähoitopaikoissa, kouluissa ja muissa lapsille tai nuorille tarkoitetuissa toimintatiloissa. Esityksessä ehdotetaan tupakointi muun muassa kiellettäväksi myös terveydenhuollon toimintayksiköissä ja laitoksissa sekä huoneistoissa, jotka ovat yleisessä käytössä ja kotimaanliikenteen yleisissä kulkuneuvoissa. Julkisissa tiloissa, jotka eivät ole tupakansavusta vapaita, tulee olla alue, jossa tupakointi on kiellettyä. Esityksen mukaan hoteleissa ja muissa majoitusliikkeissä tulee osassa asiakkaille tarkoitetuista huoneista olla tupakointi kiellettyä. Ravintoloissa, joissa on enemmän kuin 50 istumapaikkaa tulee olla yksi tai useampi alue, jossa tupakointi on kielletty. Esityksen mukaan työnantajan ja työntekijöiden tulee toimia yhteistyössä siten, että työtilat olisivat olennaisilta osiltaan tupakansavusta vapaita. Työntekijöiden ja työnantajien tulisi turvata se, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle työpaikalla. Tupakan markkinointi ei saa olla tunkeilevaa eikä tupakointiin houkuttelevaa. Valtiopäivät hyväksyivät lain ja se tulee voimaan 1. heinäkuuta 1993. Samalla valtiopäivät antoivat hallitukselle tehtäväksi valmistella kii-reellisesti uuden korvaavan tupakkalain, jossa työntekijöille säädetään oikeus tupakansavusta vapaaseen ilmaan työpaikoilla, tupakointi kielletään koulujen ja lastenhoitopaikkojen ulko-alueilla ja mainonta ja piilomainonta kielletään.

Islannissa tuli vuonna 1985 voimaan uusi tupakkalaki. Siinä kielletään tupakointi ja tupakkatuotteiden mainonta yleisölle tarkoitetuissa sisätiloissa. Näitä säännöksiä ei sovelleta ravintoloihin. Ravintoloissa tulee kuitenkin olla savuttomia asiakastiloja. Laissa kielletään tupakkatuotteiden myyminen kuuttatoista vuotta nuoremmille.

Tanskassa tupakkatuotteiden mainontaa on rajoitettu sisäasiainministeriön ja tupakkateollisuuden kesken tehdyn sopimuksin.

Ranskassa on vuonna 1991 annettu laki, jossa säädetään toimenpiteistä nikotiiniriippuvuutta vastaan. Siinä kielletään kaikenlainen suora ja epäsuora tupakkamainonta vuoden

1993 alusta Laissa kielletään edelleen kaikenlainen sponsorointitoiminta, jonka tarkoituksena on tupakan tai tupakkatuotteiden suora tai epäsuora mainonta ja myynninedistäminen. Epäsuorana mainontana pidetään kaikkea jonkun yhteisön, laitoksen, toiminnan, muun tuotteen tai tavarahan hyödyksi tapahtuvaa myynninedistämistä tai mainontaa, kun tämän graafinen esitys, ulkoasu, merkin käyttö, mainostunnus tai muu tunnusmerkki tuo mieleen tupakan tai tupakkatuotteen. Laki tupakansavuttomista alueista tuli voimaan marraskuun alusta 1992. Laissa kielletään tupakointi julkisissa ja yhteiseen käyttöön tarkoitetuissa tiloissa, varsinkin kouluissa sekä joukkoliikennevälineissä, lukuunottamatta tupakoitsijoille varattuja paikkoja. Kahviloissa ja ravintoloissa tulee olla tupakansavusta vapaat alueet. Lain mukaan hallitus voi tarkemmin päättää niistä tiloista, joissa tupakointi on kielletty. Työpaikoilla tupakointi on kiellettyä kaikissa yhteisissä tiloissa kuten käytävillä, portaikossa, ruokailutiloissa ja oleskelutiloissa. Työnantaja voi neuvoteltuaan työpaikkalääkäriin kanssa järjestää tupakointihuoneen.

Belgiassa on vuonna 1987 tullut voimaan tupakkalaki, jossa kielletään tupakointi kaikissa julkisissa sisätiloissa. Kielto ei koske ravintoloita tai kahviloita. Belgiassa on lisäksi annettu vuonna 1982 laki, jossa rajoitetaan tupakkatuotteiden mainontaa. Tätä lakia on muutettu vuonna 1992 annetulla lailla, jossa kielletään myös muiden tuotteiden mainonta, joka epäsuorasti edistää tupakkatuotteiden kulutusta.

Irlannissa on ollut voimassa vuodesta 1988 alkaen tupakkalaki, joka muun muassa kieltää tupakkatuotteiden myynnin kuuttatoista vuotta nuoremmille henkilöille. Lain mukaan eräät tupakkamainokset ovat täysin kielletyt, esimerkiksi ulkomainokset. Muu tupakkamainonta on eräin rajoituksin sallittua. Laki mahdollistaa tupakoinnin kieltämisen tai sen rajoittamisen julkisissa tiloissa.

Espanjassa ja *Portugalissa* on vuonna 1982 rajoitettu säännöksin tupakan mainontaa.

Kanadassa annettiin vuonna 1988 kaksi tupakkalakia, jotka tulevat voimaan asteittain. Toisessa niistä kielletään tupakkamainonta ja tupakkatuotteiden sponsorointi. Toisessa säädetään tupakansavusta vapaista sisätiloista ja liikennevälineistä. Kanadassa tupakanmyynti alle 16-vuotiaille on lailla kielletty. Myyntikieltoa ollaan ulottamassa alle 18 vuotiaisiin.

Yhdysvaltojen useat osavaltiot ovat laeissaan kieltäneet tupakoinnin julkisissa tiloissa. Tupakointia on rajoitettu voimakkaimmin Minnesotan ja Kalifornian laeissa. New Yorkissa kiellettiin vuonna 1987 tupakointi työpaikoilla ja julkisissa tiloissa. Ravintoloissa, joissa on enemmän kuin 50 istumapaikkaa tulee puolet paikoista olla varattu tupakoimattomille. Chicagon osavaltiossa tulee puolet ravintolapaikoista olla tupakansavusta vapaita paikkoja. Yhdysvaltain yhteinen lainsäädäntö kieltää tupakoinnin lentokoneissa lentomatoilla, jotka kestävät enintään kuusi tuntia. Tupakanmyyntikiellon ikärajat vaihtelevat osavaltiosta toiseen välillä 15—19 vuotta. Yli puolessa osavaltioista ikäraja on 18 vuotta. Liittovaltion terveysviranomaiset esittävät myyntikiellon ikärajan nostamista 19 ikävuoteen.

2.3. Nykytilan arviointi

Tupakointi ja tupakkatuotteiden kulutus

Tupakkatuotteiden kokonaiskulutuksessa ei ole tupakkalain voimassaolon aikana tapahtunut merkittävää vähentymistä lukuunottamatta vuonna 1992 tapahtunutta kotitalouksien tulokehityksestä ja tupakoinnin terveyshaitoista julkisuudessa käydyn keskustelun johdosta aiheutunutta kulutuksen vähenemistä.

Tupakkatuotteiden kokonaiskulutus oli Suomessa vuonna 1977 2 132 grammaa jokaista 15 vuotta täyttäneestä asukasta kohden. Vastaava kokonaiskulutuksen määrä 15 vuotta täyttäneestä asukasta kohden oli vuonna 1991 1 958 grammaa. Savukkeiden kokonaiskulutus oli vuonna 1977 1 769 kappaletta ja vuonna 1991 1 731 kappaletta jokaista 15 vuotta täyttäneestä asukasta kohden. Tupakkalain voimassaolon aikana savukkeiden kulutus on pysynyt lähes ennallaan. Vähentymistä on sen sijaan tapahtunut muiden tupakkatuotteiden kulutuksessa lukuun ottamatta nuuskan ja purutupakan kulutusta. Nuorten keskuudessa on viime vuosina lisääntynyt mällin ja itse käärittävien savukkeiden kulutus. Itse käärittävien savukkeiden kulutuksen kasvu selittyy pitkälti nuorten käytettävissä olevien rahavarojen vähentymisellä. Eräänä ajankohtaisimpana etenkin nuoriin kohdistuvana muuna myynninedistämiskeinona tupakoita valmistavat yritykset ovat tuoneet markkinoille nuorten kulutustottumuksia ja niukkenevia rahavaroja paremmin

vastaavat sekä helpommin tupakkakokeiluihin houkuttelevat aiempaa pienemmät tupakan vähittäismyyntipakkaukset. Myös yksittäisten savukkeiden irtomyyntiä on esiintynyt.

Tupakkalain voimaantulon jälkeen päivittäin tupakoivien miesten määrässä on tapahtunut vähentymistä. Päivittäin tupakoivien naisten määrä on sen sijaan kasvanut. Vuonna 1978 15—64 vuotta täyttäneistä miehistä tupakoi päivittäin 36 prosenttia ja naisista 17 prosenttia. Tilastokeskuksen terveyskasvatustutkimuksen mukaan vuonna 1992 päivittäin tupakoivia oli miehistä 32 prosenttia ja naisista 20 prosenttia.

Tupakoinnista aiheutuvista sairauksista ja kustannuksista

Tupakointi muodostaa edelleen erään suurimmista vaaratekijöistä väestön yleiselle terveydentilalle ja siitä aiheutuu merkittävät terveydenhuollon menot valtiolle, kunnille ja työnantajille.

Tupakoinnista aiheutuviin sairauksiin Suomessa kuolee vuosittain keskimäärin 7 000 henkilöä, heistä 5 000 ennen aikaisesta ja 2 000—3 000 ennen kuudettakymmentä ikävuottaan. Tupakoivan henkilön elinikä on tänä päivänä 0—23 vuotta lyhyempi kuin vastaavanikäisen tupakoimattoman. Tupakkaperäisiin sairauksiin vuosittain kuolevien lukumäärässä on tapahtunut kasvua suurten ikäluokkien vanhetessa. Arviolta joka neljäs alle 20-vuotiaana säännöllisen tupakoinnin aloittanut kuolee ennen aikaisesta tupakoinnista aiheutuneisiin sairauksiin.

Tupakointiin liittyvien sairauspoissaolojen, työkyvyttömyyden ja ennen aikaisen kuolemien johdosta menetettiin Suomessa vuonna 1987 yli 20 000 miestyövuotta vastaava työpanos. Tupakointi aiheuttaa Suomessa vuosittain keskimäärin 1,2 miljoonaa sairauspoissaolopäivää, 600 000 lääkärissä käyntiä ja yli 220 000 hoitopäivää yleissairaaloissa. Tupakoinnista aiheutuvien sairauksien sairaalahoito sitoo ympäri vuoden yli 700 sairaansijaa.

Tupakoinnista yhteiskunnalle aiheutuvat kokonaismenot ja menetykset olivat vuonna 1987 arviolta yli 4,5 miljardia markkaa. Tupakoinnista johtuvista sairauksista ja ennen aikaisesta kuolemasta aiheutuvan työn tuottavuuden kokonaismenetysten vuotuisiksi arvoksi arvioitiin yli 2,1 miljardia markkaa. Menetykset aiheu-

tuivat sairauspoissaoloista, pitkäaikaisesta tai pysyvistä työkyvyttömyydestä sekä työikäisen väestön ennaltaehkäisystä kuolleisuudesta. Tupakoinnista aiheutuvien sairauksien hoidosta yhteiskunnalle aiheutui vuonna 1987 yli 500 miljoonan markan terveydenhuollon kustannus sekä 450 miljoonan markan sosiaalivakuutuksen menot. Tupakkatuotteiden valmistuksen ja jakelun kustannukset olivat vuonna 1987 arviolta 1,3 miljardia markkaa.

Tupakoinnista kansantaloudelle aiheutuvat taloudelliset kokonaismenetykset olivat vuonna 1987 selvästi tupakkatuotteiden myynnistä saatuja verotuloja suuremmat. Valtion tupakkaveroista saama kokonaistuotto oli vuonna 1987 2,1 miljardia markkaa.

Kanadan valtionvarainministeriön selvityksiin perustuvan laskelman mukaan tupakoivasta työnteikijästä työnantajalle aiheutuvat ylimääräiset kustannukset ovat 10 000 mk kutakin tupakoivaa työnteikijää kohden laskettuna. Kun Suomessa vuoden 1992 lopulla olevien tupakoivien työnteikijöiden määrä oli Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan 510 000 työnteikijää, nousivat heidän työpaikkatupakoinnistaan työnantajalle aiheutuvat kustannukset arviolta 5,1 miljardiin markkaan. Runsas puolet kustannuksista koostuu työn tuottavuuden alenemisesta.

Ympäristön ilman tupakansavun terveysvaarat

Ympäristön tupakansavu on lääketieteellisten tutkimusten mukaan merkittävä terveysriski. Tupakkalain antamisen jälkeen etenkin 1980 ja 1990-luvuilla suoritettut lääketieteelliset tutkimukset osoittavat, että ympäristön tupakansavulle altistuminen aiheuttaa tupakoimattomille merkittävän terveysvaaran ja sairauksia. Vuonna 1986 julkaistiin kolme merkittävää tutkimustuloksiin perustuvaa arviota ympäristön tupakansavun altistumiseen eli pakkotupakointiin liittyvistä terveysvaaroista. Nämä arviot antoivat Maailman Terveysjärjestön Syöväntutkimuskeskus (IARC), Yhdysvaltain Tiedeneuvosto sekä sen korkein lääkintöviranomaisen Surgeon General.

Yhdysvaltain Tiedeneuvosto (National Research Council) päätyi arvioon, jonka mukaan ympäristön tupakansavun tupakoimattomille aiheuttama suhteellinen keuhkosityöpävaara on 1,3-kertainen verrattuna tupakansavusta vapaata ilmaa hengittävään tupakoimattomaan

henkilöön. Yhdysvaltain Surgeon General ilmaisi raportissaan lääketieteellisen tutkimustietoon nojautuen selkeästi kantansa ympäristön tupakansavun aiheuttamiin terveysvaaroihin. Se totesi raportissaan muun muassa, että ympäristön tupakansavulle altistuminen aiheuttaa tupakoimattomille ihmisille sairauksia, joista vakavimpia ovat sydän- ja verisuonisairaudet sekä keuhkosityöpä. Tupakoivien ja tupakoimattomien erottaminen samassa huonetilassa vähentää, mutta ei estä tupakoimattomia altistumasta työympäristön tupakansavulle eikä poista sen aiheuttamia terveyshaittoja. Yhdysvaltain korkein lääkintöviranomaisen Surgeon General antoi suosituksen, jonka mukaan työnantajan ja työnteikijän tulisi toimia siten, ettei tupakoimattomia henkilöitä altisteta työpaikalla ympäristön tupakansavulle.

Yhdysvaltojen ympäristöministeriö teki vuonna 1990 selvityksen, jonka mukaan ympäristön tupakansavun aiheuttama keuhkosityöpärisä päivittäin tupakansavulle altistuvalla tupakoimattomalle on 1,4-kertainen verrattuna tupakansavusta vapaassa ilmassa olevaan henkilöön. Se arvioi ympäristön tupakansavulle altistumisen aiheuttavan vuosittain viisi keuhkosityöpäkuolemaa 100 000 altistunutta kohden, kun tupakoimaton henkilö saa ympäristön tupakansavusta yhden milligramman tervaa vuorokaudessa. Tällainen tupakansavulle altistuminen merkitsee Suomessa vuosittain tilastollisesti 50–60 tupakoimattoman keuhkosityöpäkuoleman.

Tupakoinnista työympäristössä

Työympäristön tupakansavulle altistuminen on merkittävä työsuojeluongelma. Kyseessä on pitkäaikainen altistuminen hyvin pienille pitoisuuksille tunnettua karsinogeenia, jonka syöpä aiheuttavalle vaikutukselle ei nykyisen tiedon perusteella ole olemassa sellaista kynnsarvoa, jonka alapuolella tällaista vaikutusta ei ilmenisi.

Yhdysvaltain Environment Protection Agency (EPA) luokitteli tupakansavun A-luokan karsinogeeniksi lokakuussa 1992. Luokittelu merkitsee sitä, että työnantajan tulee vastaisuudessa korvata työpaikoilla tupakansavulle altistuneen tupakoimattoman tupakansavusta aiheutuneesta sairaudesta koituvat kulut, työkyvyttömyydestä johtuvan ansionmenetyksen

sekä työntekijän työkyvyttömyydestä ja ennen-aikaisesta kuolemasta aiheutuvat eläkemenot.

Sellaisessa työympäristössä, jossa tupakointia ei ole rajoitettu tupakoimaton työntekijä saattaa altistua tupakansavulle päivittäin 7—8 tunnin ajaksi. Tällainen tupakansavulle altistuminen työympäristössä voi merkitä työpäivän aikana keskimäärin 1—2 savukkeen eli yli 5 milligramman päivittäistä tervansaantia. Näin voimakas työperäinen tupakansavulle altistuminen nostaa vuosittaisen keuhkosyöpäkuolemien riskin tasolle 5 kuollutta 10 000 altistunutta kohden ja on siten työyhteisöissä merkittävimpiä työsuojelu- ja työterveysriskejä.

Työterveyslaitoksen vuonna 1992 suorittaman tutkimuksen mukaan Suomessa työpaikoilla altistui päivittäin tupakansavulle 825 000 työntekijää eli 39 prosenttia työikäisestä väestöstä. Heistä 254 000 altistui tupakansavulle koko työpäivänsä ajan. Tupakoimattomista työntekijöistä 480 000 työntekijää altistui päivittäin tupakansavulle työpaikallaan. Heistä 128 000 altistui tupakansavulle koko työpäivän ajan.

Ulkomaisissa tutkimuksissa on myös selvitetty työyhteisössä tapahtuvasta tupakoinnista työnantajalle sairauspoissaoloista, työtapaturmista ja työn tuottavuuden alentumisesta aiheutuvia taloudellisia menetyksiä. Tällaisia tutkimuksia on suoritettu etenkin Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Näiden tutkimusten tulosten johdosta muun muassa Yhdysvalloissa sellaisten työpaikkojen määrä, joissa tupakointi on kielletty tai sitä on rajoitettu on viimeisen kymmenen vuoden aikana noussut 16 prosentista 38 prosenttiin kaikista työpaikoista.

Kanadan valtionvarainministeriön vuonna 1990 julkaisemassa tupakkatuotteiden verotusta koskevassa muistiossa on esitetty arvioita tupakoinnista työnantajille aiheutuvista taloudellisista menetyksistä.

Näiden arvioiden mukaan työpaikalla tupakoinnista työnantajalle aiheutuvat vuotuiset menetykset työn tuottavuuden alentumisesta olivat keskimäärin 5 500 markkaa jokaista tupakoivaa työntekijää kohden. Tupakoinnin aiheuttamat sairauspoissaolot sekä näistä sairauksista aiheutuvat sosiaaliturvan menot lisäsivät työnantajien kustannuksia keskimäärin 1 500 markalla vuodessa jokaista tupakoivaa työntekijää kohden.

Tupakoimattomien työympäristön tupakan-savulle altistumisesta aiheutuvat kustannukset

olivat 150—1 100 markkaa jokaista tupakoimattonta työntekijää kohden.

Suomessa työsuojeluhallitus kiinnitti vuonna 1988 antamallaan kiertokirjeellä työsuojelupiirien ja terveystaloutkuntien huomiota työympäristön tupakansavualtistukseen todeten työympäristön tupakansavun olevan työsuojelukysymyksen aiemmin tulkittujen hajuhaitta-, viihtyvyys- tai kanssakäymisasiain sijasta. Samalla työsuojeluhallitus edellytti työsuojelutoimenpiteitä tämän terveyshaitan poistamiseksi työpaikoilta.

Väestön suhtautuminen tupakointiin ja sen rajoittamiseen

Haastattelututkimusten mukaan suomalaiset tuntevat varsin hyvin tupakan terveyshaitat ja kannattavat tupakoinnin kieltämistä ja rajoittamista julkisissa tiloissa ja työpaikoilla.

Suomessa lääkintöhallitus ja tilastokeskus ovat selvittäneet seuranta-tutkimuksessaan vuosien 1988—1992 välisenä aikana suomalaisten suhtautumista tupakointiin. Tutkimus tehtiin haastattelemalla yli 2 000 suomalaista. Haastatelluista miehistä kolmasosa ja naisista viidesosa tupakoi. Haastatelluista tupakoitsijoista 88 prosenttia totesi, että tupakointi on vahingollista heidän terveydelleen. Heistä 32 prosenttia katsoi, että tupakointi vaarantaa terveyttä paljon tai erittäin paljon. Haastatelluista työssä käyvistä yli 90 prosenttia kannatti tupakoinnin kieltämistä tai rajoittamista työpaikalla.

Työterveyslaitoksen vuoden 1992 lopulla tekemässä haastattelututkimuksessa työssäkäyvistä 95 prosenttia toivoi tupakoinnin rajoittamista työympäristössään. Kolmannes haastatelluista toivoi ehdotonta tupakointikieltoa työpaikoille. Viidenes haastatelluista säännöllisesti tupakoivista työntekijöistä toivoi ehdotonta tupakointikieltoa työpaikoille. Haastatelluista 24 prosenttia tupakoi säännöllisesti.

Suomen Gallup Oy:n vuonna 1993 suorittaman tupakointitutkimuksen mukaan 39 prosenttia haastatelluista kannatti voimakkaasti tupakoinnin rajoittamista työpaikoilla lainsäädännön toimenpitein. Haastatelluista 39 prosenttia kannatti rajoittamistoimenpiteitä jossakin määrin ja 18 prosenttia vastusti niitä.

Tilastokeskuksen maaliskuussa 1993 suorittaman terveyskasvatustutkimuksen mukaan 50 prosenttia haastatelluista kannatti tupakointia

koskevien kieltojen ja rajoitusten lisäämistä ravintoloissa ja kahviloissa. Haastatelluista 42 prosenttia vastusti näitä toimenpiteitä. Saman tutkimuksen mukaan 44 prosenttia haastatelluista kannatti tupakointia koskevien kieltojen ja rajoitusten lisäämistä hotelleissa. Haastatelluista 42 prosenttia vastusti näiden kieltojen tai rajoitusten lisäämistä.

Nuorten tupakointi

Nuorten tupakointi on väestön todellinen terveysongelma sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Piilo- ja tuotepohjainen kohdistuu tyypillisesti lapsiin ja nuoriin tähdäten nuorison tupakankulutuksen lisäämiseen. Lasten ja nuorten tupakointi tänä päivänä on hälyyttävän suurta, suurempaa kuin muualla, missä tupakointia tilastoidaan ja seurataan.

Valtaosa säännöllisesti tupakoivista aloittaa tupakointinsa kahdeksatoista vuotta nuorempana. Tupakoinnin aloittamisen harkitsemisen siirtäminen aikuisikään merkitsee useimmiten tupakoinnista kokonaan luopumista. Jatkuva ja säännöllinen tupakointi johtuu useimmiten nikotiiniriippuvuudesta, joka vastaa vaikeaa heroini- ja kokaiiniriippuvuutta. Riippuvuus syntyy jo muutaman viikon säännöllisen tupakoinnin jälkeen.

Joka vuosi keskimäärin 15 000 nuorta aloittaa säännöllisen tupakoinnin. Kahdeksan kymmenestä tupakoinnin aloittavasta on yhdeksätoista vuotta nuorempi. Nuorena aloitettu tupakointi merkitsee tupakoitsijalle suurinta mahdollista tupakkasairauksien vaaraa sekä muuta väestöä suurempaa terveyspalvelujen tarvetta.

Tupakkalain perusteella tehtävän valistustyön ja terveyskasvatuksen keskeisimpänä tavoitteena on ollut tupakoinnin vähentäminen sekä tupakoinnin aloittamisen estäminen lasten ja nuorten keskuudessa. Helsingin ja Oulun yliopistojen kansanterveystieteen laitosten suorittaman nuorten terveystapatutkimuksen mukaan nuorten tupakointi ei ole vähentynyt tupakkalain voimaantulon jälkeisestä tasosta. Tutkimuksen viimeisin kysely suoritettiin helmi—huhtikuussa 1993. Tämän kyselyn mukaan tupakoinnin salliminen koulualueilla on yleistynyt edelleen vuosien 1991 ja 1993 välillä peruskouluissa ja lukioissa. Kyselyyn vastanneista 16-vuotiaista 83 prosenttia opiskeli lukiossa ja 14-vuotiaista 25 prosenttia peruskoulus-

sa, jossa tupakointi oli sallittua tietyllä koulualueella. Tutkimuksen mukaan tupakointi oli sallittua kaikissa ammattikouluissa. Päivittäin tupakoivien keskimääräinen savukkeiden kulutus oli tutkimuksen mukaan 10,4 savuketta päivässä. Itsekääräitävien savukkeiden käyttö on tutkimuksen mukaan voimakkaasti lisääntynyt vuosina 1989—1993. Itsekääräitävän savuketupakan terveysvaara- ja haittaa aiheuttavien aineiden pitoisuudet ovat suuremmat kuin keskimäärin savukkeissa.

Vuonna 1991 kahdeksatoista vuotta nuoremmista tupakoi päivittäin yhtä moni kuin tupakkalain voimaantulon jälkeen. Päivittäin tupakoi arviolta 60 000 14—18-vuotiaista. Vuonna 1991 14-vuotiaista pojista tupakoi päivittäin 15 prosenttia ja tytöistä 16 prosenttia. Vastaavasti vuonna 1977 14-vuotiaista pojista 11 prosenttia ja tytöistä 15 prosenttia tupakoi päivittäin. 14—18 -vuotiaista pojista tupakoi päivittäin vuonna 1977 27 prosenttia ja vuonna 1991 26 prosenttia. Vastaavasti 14—18-vuotiaista tytöistä tupakoi päivittäin vuonna 1977 25 prosenttia ja vuonna 1991 23 prosenttia. Tupakoivien nuorten suhteellinen osuus kustakin ikäluokasta kasvaa 18 ikävuoteen asti. Suomessa päivittäin tupakoivien kuuttatoista vuotta nuorempien osuus näissä ikäluokissa on suurempi kuin muualla niissä Euroopan valtioissa, joissa nuorten tupakointia seurataan. Myös 14-vuotiaitten päivittäin tupakoivien osuus on Suomessa korkeampi kuin muissa Euroopan valtioissa. Vuonna 1991 35 prosenttia 18-vuotiaista pojista ja 26 prosenttia tytöistä tupakoi päivittäin. Viimeksi mainitut luvut ylittävät työikäisen tupakoivan väestön vastaavat keskiarvoluvut, miehillä 33 prosenttia ja naisilla 20 prosenttia. Tämä ennakoii tupakoivien määrän kasvua tulevaisuudessa myös täysi-ikäisen väestön keskuudessa, ellei tupakoinnin aloittamista pystytä nykyistä tehokkaammin estämään valistustyöllä ja lainsäädännöllisin toimenpitein.

Helsingin ja Oulun yliopiston kansanterveystieteen laitosten suorittaman nuorten terveystapatutkimuksen yhteydessä on selvitetty myös nuorten tupakointia ja suhtautumista tupakointiin. Noin 60 prosenttia kyselytutkimukseen vastanneista 12—18-vuotiaista oli nähnyt vuosina 1989 ja 1991 tupakkamainoksen. Heistä viidennes oli nähnyt tupakkamainontaa televisiossa, vajaa kolmannes aikakauslehdissä ja vajaa kymmenesosa sanomalehdissä. Noin puolet vastanneista oli nähnyt tupakkamainon-

taa muualla, muunmuassa vaatteissa, kengissä, kemikaalituoteissa tai muissa tavaroissa. Vastanneet yhdistivät edellä mainituissa tuotteissa olevat tuotenimet tai muut tunnukset vastaavan nimen tai tunnuksen omaaviin tupakkatuotteisiin.

Mainonta ja muu myynninedistäminen

Tupakkatuotteiden mainonta ja myynninedistäminen on muuttunut piilo- ja mielikuva-mainonnaksi sekä välilliseksi myynninedistämiseksi.

Tupakkatuotteiden markkinoinnissa on ryhdytty käyttämään hyväksi muun tuotteen markkinointia siten, että tupakkatuotteen tunnusmerkkejä käytetään joko sellaisenaan tai mukaeltuna muun tuotteen tavaramerkissä tai muussa tunnusmerkissä siten, että kuluttaja voi helposti tunnistaa tällaisesta muun tuotteen tunnusmerkistä kuluttajille markkinoitavan tupakkatuotteen. Kuluttaja mieltää helposti tällaisen muun tuotteen mainonnan ja myynninedistämisen samanaikaiseksi tupakkatuotteen mainostamiseksi. Tupakkatuotteen tunnusmerkkien käyttäminen erilaisten palveluiden ja julkisten huvitilaisuuksien markkinoinnissa on myös yleistynyt.

Tupakkatuotteiden uudemmmille markkinointitoimille on ominaista niiden kansainvälistyminen. Markkinointitoimet suunnitellaan keskitetysti useita valtioita varten tai maailmanlaajuisia toteuttamista varten. Viestinnän kansainvälistymisen johdosta nämä markkinointitoimet voidaan toteuttaa tehokkaasti ja nopeasti maanosittain tai samanaikaisesti useassa valtiossa. Kansainvälisesti toteutettujen televisiolähetysten kautta katsojille välittyy usein etenkin urheilulähetysten yhteydessä suoraa ja epäsuoraa tupakkamainontaa. Televisiomainonnassa on myös yleistynyt eri kulutushyödykkeiden mainonnan kautta välittyvä tupakkatuotteiden piilomainonta. Kuluttaja tunnistaa tällaisesta mainonnasta helposti tietyn tupakkatuotteen tunnusmerkin tai saa mainoksen kokonaisvaikutelmasta mielleihtymän tiettyyn tupakkatuotteeseen.

Tupakkalain 8 §:ssä kielletään tupakkatuotteiden mainonta. Tupakkatuotteita valmistavien ja markkinoivien näiden tuotteiden myyntiin osallistuville jakamissa erilaisissa painotuotteissa sekä kaupan sisäisissä julkaisuissa esiintyy nykyisin tupakkatuotteiden mainontaa ja muu-

ta sellaista informaatiota, jonka ensisijaisena tarkoituksena on tuotteen myynninedistäminen.

Tämä informaatio ei yleensä sisällä kokonaisvaltaista kuvausta tupakan ominaisuuksista tai terveysvaaroista ja -haitoista. Näitä julkaisuja jaetaan myös tuotteiden myyntiin osallistumattomille, yritysten työntekijöille, entisille työntekijöille, yrityksen osakkaille sekä tukku-kaupan asiakkaille, joista merkittävä osa on tavallisia kuluttajia.

Tupakkatuotetta valmistavat ja näitä tukku- ja vähittäismyyntiportaalle markkinoivat maahantuojat jakavat tukku- ja vähittäismyyntiportaalle myynninedistämistoimina myös tupakkatuotteita, palkintoja sekä erilaisia lahjaesineitä, joissa esiintyy eri tupakkatuotteiden mainoksia.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama alkoholi- ja tupakkamainontatyöryhmä totesi miehistänsä (työryhmämuistio 1989:9), että tupakkalain sisältämään mainontaa ja muuta myynninedistämistä koskevaan määrittelyyn ei ole tarvetta tehdä periaatteellisia ja laajakantoisia muutoksia. Työryhmä totesi kuitenkin, että säännöksiä tulisi muuttaa, jos nykyisen säännösten nojalla ei onnistuta ehkäisemään muiden tuotteiden avulla tapahtuvaa mainontakiellon kiertämistä. Työryhmä esitti lakiin kieltä, jolla kiellettäisiin tupakkatuotteen merkin käyttö muun tuotteen markkinoinnin yhteydessä. Työryhmä korosti muistiossaan valvonnan tehostamisen tarvetta ja etenkin markkinaoikeudellisen asiantuntemuksen lisäämistä valvonnassa. Työryhmä ehdotti tämän johdosta tupakkamainonnan valvonnan siirtämistä markkinoinnin lainmukaisuuden valvontaan erikoistuneille kuluttaja-asiamiehelle ja markkinatuomioistuimelle.

Markkinoinnin valvonta

Suomen liittyessä Euroopan talousalueeseen tupakan ja tupakkatuotteiden markkinoinnin valvontaa joudutaan arvioimaan ja järjestämään uudelleen.

Tupakkatuotteiden markkinoinnin valvontaan liittyviä tehtäviä suorittavat ensisijassa kuntien terveystarkastajat. Terveystarkastajat valvovat tupakkatuotteiden myyntiä ja markkinointia elintarvikeliikkeissä ja kioskeissa. Terveystarkastajat valvovat myös automaateista tapahtuvaa tupakkatuotteiden myyntiä. He

suorittavat tarkastuskäyntejä myös kuntalaisten ilmoitusten perusteella ensisijaisesti elintarvikeliikkeisiin ja muihin tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntipisteisiin. Nuorten tupakointi osoittaa, ettei valvonnassa ole täysin onnistuttu.

Sosiaali- ja terveysministeriön ensisijaisena tehtävänä on estää laajat valtakunnallisesti toteutettavat tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontatoimet sekä kuluttajiin kohdistettavat muut myynninedistämistoimet tai tällaisten menettelyjen jatkaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö valvoo myös, että valtakunnallisesti markkinoitavat tupakkatuotteet ja niiden vähittäismyyntipakkaukset ovat säännösten mukaisia.

Lääninhallitukset valvovat ensisijassa, että kunnissa toteutetaan tupakkalain edellyttämä tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden markkinoinnin valvonta. Niiden tehtävänä on myös ohjata ja neuvoa terveyslautakuntia näiden tehtävien suorittamisessa.

3. Tavoitteet ja uudistusehdotukset

Väestön suojaaminen tupakoinnin terveyshaitoilta

Tupakkalain antamisen jälkeen tupakoinnin terveysvaaroista sekä siitä kansataloudelle aiheutuvista kokonaismenetyksistä saadun tieteilisen tutkimustiedon perusteella esityksessä ehdotetaan säädettäväksi toimenpiteistä, joilla väestöä suojattaisiin nykyistä tehokkaammin tahattomalta altistumiselta ympäristön tupakansavulle.

Tupakointi ehdotetaan esityksen mukaan kiellettäväksi kaikissa virastoissa ja laitoksissa yleisölle ja asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä myös muissa julkisissa sisätiloissa. Julkisia tiloja olisivat julkisten tai yksityisoikeudellisten yhteisöjen kaikki sellaiset sisätilat, joihin yleisöllä on esteetön pääsy.

Esityksen mukaan tupakointi olisi kiellettyä myös sairaaloiden ja muiden terveydenhuollon yksiköiden potilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä sosiaalihuollon laitoksissa hoidettaville tarkoitetuissa sisätiloissa. Säännöksiä sovellettaisiin myös yksityisten yhteisöjen ylläpitämiin terveydenhuollon ja sosiaalihuollon laitoksiin ja muihin yksikköihin.

Tupakointi olisi esityksen mukaan kiellettyä myös sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilai-

suuksissa. Näitä tilaisuuksia olisivat etenkin julkiset huvitilaisuudet. Muita yleisiä tilaisuuksia olisivat yleiset kokoukset sekä julkisten ja yksityisten yhteisöjen ja yhdistysten yleisölle sisätiloissa järjestämät maksulliset ja maksuttomat tilaisuudet, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Tilojen tupakkakiellon täytäntöönpano olisi tilaisuuden järjestäjän velvollisuus. Säännösten noudattamista yleisissä tilaisuuksissa valvoisi esityksen mukaan poliisi.

Esityksessä ehdotetaan tupakointi kiellettäväksi työyhteisöjen yleisissä, yhteisissä ja asiakastiloissa. Työyhteisön yhteisiä tiloja olisivat työntekijöiden yhteisessä käytössä olevat tilat, jotka eivät ole työtiloja. Työyhteisön yleisiä tiloja ovat ne työyhteisötilat, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Työyhteisön asiakastiloja ovat työyhteisössä asioiville varatut tilat. Viimeksi mainituissa tiloissa tupakointi olisi kielletty, kun ne ovat yleisön käytössä tai kun asiakkaat asioivat työyhteisötilassa.

Työnantaja olisi esityksen mukaan velvollinen huolehtimaan siitä, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle työyhteisön työtiloissa. Työnantajan tulisi neuvotella tupakointikieltojen ja -rajoitusten järjestämisestä työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa. Säädöksen noudattamisen valvonta ehdotetaan säädettäväksi työsuojeluviranomaisen tehtäväksi.

Esityksen mukaan tupakoinnin kieltämisestä annettuja säännöksiä ei sovelleta ravintoloiden ja muiden ravitsemusliikkeiden asiakastiloihin eikä hotellien ja muiden majoitusliikkeiden asiakkaille varaamiin ravintola- tai ruokailutiloihin eikä niiden majoitushuoneisiin. Näiden elinkeinoalojen erityisluonteesta johtuen ehdotetaan säädettäväksi, että tällaisen liikkeen omistaja tai tämän edustaja päättäisi itsenäisesti savuttomien tilojen ja huoneiden varaamisesta asiakkaita varten.

Säännöksiä tupakoinnin kieltämisestä työtiloissa ei sovellettaisi työntekijän kodissaan oleviin työtiloihin eikä elinkeinon- tai muun ammatinharjoittajan sellaisiin työtiloihin tai työntekijöiden yhteisiin tiloihin, jotka ovat yksinomaan saman perheen jäsenten tai samassa taloudessa asuvien käytössä.

Sisätilan tai yleisen kulkuneuvon haltija tai näiden edustaja sekä yleisen tilaisuuden järjestäjä voisivat harkintansa mukaan varata tupakointia varten yhden tai useamman huoneen tai erottaa muun tilan, sellaisen sisätilan yhteyteen, jossa tupakointi on kiellettyä. Tällaisesta

tupakointiin varatusta tilasta ei saisi kulkeutua tupakansavua niihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointihuonetta ja tilaa ei voitaisi järjestää kuitenkaan pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille tarkoitettujen sisätilojen ja yleisten tilaisuuksien yhteyteen.

Nuorten tupakointi

Lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (sop S 60/91) 24 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Artiklan 3 kappaleen perusteella sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tehokkaisiin ja tarkoituksenmukaisiin toimiin poistaakseen lasten terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja. Yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan kahdeksatoista vuotta nuorempaa henkilöä.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on, että tupakointi lasten ja nuorten kasvuympäristössä vähenisi. Nuorten tupakointia kuvaavien tilastojen perusteella voidaan arvioida, että tupakkalaissa säädetyn tupakkatuotteiden myyntikiellon valvonta ei ole ollut riittävän tehokasta, eikä tupakoinnin aloittamista ennen kuudentoista vuoden ikää ole pystytty estämään tarkoitettulla tavalla. Esityksessä ehdotetaan tehostettavaksi toimenpiteitä tupakkatuotteiden myynnin rajoittamiseksi nuorille, jotta tupakoinnin aloittaminen voitaisiin estää nykyistä tehokkaammin nuorten keskuudessa. Tupakoinnin aloittamisen harkinnan siirtämisestä mahdollisimman pitkälle aikuisikään seuraa tutkimustiedon mukaan se, että entistä harvempi aloittaa tupakoinnin. Nuoret huumeidenkäyttäjät ovat lähes poikkeuksetta nuorena tupakointinsa aloittaneita. On ilmeistä, että tupakointi alentaa huumeidenkäyttöön siirtymisen kynnyksiä. Siten kaikki nuorten tupakoinnin vähentämistoimenpiteet ovat samalla merkittävää huumeiden vastustamistyötä.

Edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi tupakkalaissa oleva kuudentoista vuoden vähimmäisikäraja tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynnissä ja muussa luovuttamisessa ehdotetaan säädettäväksi ehdottomaksi. Tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä myyvän tulisi aina tarvittaessa pyytää nuorelta todistus hänen iästään. Laissa on säädetty rangaistavaksi teoksi tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden elinkeinotoiminnassa tapah-

tuva myyminen ja muu luovuttaminen ilmeisesti kuuttatoista vuotta nuoremmalle henkilölle. Tästä säännöksestä ehdotetaan myös poistettavaksi sana ilmeisesti.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi kiellettäväksi tupakointi oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla. Tupakointi on esityksen mukaan kiellettyä myös kaikissa julkisten yhteisöjen ylläpitämässä nuorisotiloissa sekä muissa lasten ja nuorten toiminta- ja kokoontumistiloissa. Tupakointitiloja ei esityksen mukaan ole sallittua järjestää niihin oppilaitoksiin, joissa koululaiset ja muut opiskelijat ovat pääasiassa kuuttatoista vuotta nuorempia.

Tupakointitiloja ei liioin voida esityksen mukaan järjestää sellaisten sisätiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien yhteyteen, jotka järjestetään pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille.

Mainonta ja muu myynninedistäminen

Tupakkatuotteiden markkinoinnin valvontaa ehdotetaan tehostettavaksi, sillä tupakkatuotteiden mainonta ja muu myynninedistäminen on muuttunut epäsuoraksi, kuluttajien mielikuvien vetoavaksi ja erityisesti nuoriin kohdennetuksi. Muiden kulutushyödykkeiden markkinoinnin yhteydessä käytetään myös eri tupakkatuotteiden tunnuksia muunneltuina ja eri yhdistelminä siten, että kuluttaja tunnistaa tupakkatuotteen muun hyödykkeen tunnuksesta tai sen mainonnan sisältämästä visuaalisesta kokonaisuudesta. Tällaisen piilomainnon tarkoituksena on antaa kuluttajalle myönteisiä mielleyhtymiä tupakointiin ja tiettyihin tupakkatuotteisiin. Mainonnan toteuttaminen ja suunnittelu on myös kansainvälistynyt. Sen suunnittelu on keskitettyä ja toteutus tapahtuu kansainvälisen viestinnän kautta tai muutoin samanaikaisesti useassa valtiossa. Kuvallisesti toteutettavan sähköisen tiedonvälityksen kansainvälistyminen antaa mahdollisuuden tavoittaa samanaikaisesti laaja monimiljoonainen katsojakunta. Mainonnan kieltäminen kansainvälisessä viestinnässä edellyttää myös kansainvälisiä mainontaa rajoittavia sopimuksia. Tässä tarkoituksessa Euroopan yhteisöjen neuvosto on antanut direktiivin televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta, jos-

sa kielletään tupakkamainonta televisiolähetyksissä Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden alueella. Tiedonvälityksen kautta tapahtuva positiivisen kuvan antaminen tupakoinnista osana normaalia elämäntapaa heikentää samalla tupakoinnin vähentämiseen pyrkivän valistuksen ja terveyskasvatuksen tehoa tyypillisesti lasten ja nuorten keskuudessa.

Mainonnan ja muun myynninedistämisen määrittely ehdotetaan täsmennettäväksi ottamalla määrittelyssä huomioon myös EY:n edellä mainitun direktiivin mainonnan määrittely. Esityksessä ehdotetaan kiellettäväksi tupakkatuotteen ja tupakointivälineen tavaramerkin ja muun tunnusmerkin käyttäminen muun tuotteen tai palvelun mainonnan tai muun myynninedistämisen yhteydessä. Kiellettyinä menettelynä pidettäisiin myös kaikenlaista tupakkatuotteen tunnuksen käyttämistä siten, että tupakkatuote on tunnistettavissa muun tavaran tai palvelun markkinoinnissa muun tuotteen tunnusmerkistä tai sen mainonnan yhteydessä.

Esityksessä ehdotetaan kiellettäväksi myös muun kulutushyödykkeen tavaramerkin ja muun tunnusmerkin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa. Säädännän tavoitteena on kieltää sellaiset tupakkatuotteiden markkinointitoimet, joiden yhteydessä kuluttajille annetaan harhaanjohtavasti mielikuva, että muu kulutushyödyke tai -hyödykeryhmä liittyy tupakkatuotteen markkinointiin. Tarkoituksena on estää sellaiset tupakkatuotteen markkinointitoimet, joiden kautta kuluttaja yhdistää tietyn tupakkatuotteen muuhun kulutushyödykseen tai -hyödykeryhmään niin kutsuttuna tuoterahastuotteena silloin, kun tupakkatuotteelle ei ole rekisteröity samaa tavaramerkkiä.

Laissa tarkoitettuna muuna myynninedistämisenä pidettäisiin kaikkia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on aikaansaada tai edistää tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden kulutusta ja kysyntää.

Esityksessä ehdotetaan kiellettäväksi tupakkatuotteiden tai tupakointivälineiden myyntiin osallistuville suunnatut myynninedistämistoimet, jotka eivät sisällä olennaista tietoa tuotteesta ja sen ominaisuuksista. Esityksen tarkoituksena on kieltää puhtaasti painotuotteissa ja muissa julkaisuissa ensisijassa mainonnallisen näistä tuotteista niiden myyntiin osallistuville annettavaa tuotetiedon jakaminen. Laissa ehdotetaan määriteltäväksi sen tuotetiedon sisältö, jota tuotteiden myyntiin osallistuville voidaan ensisijassa jakaa. Esityksen mukaan tuo-

tetieto voi sisältää muun muassa kuvauksen tuotteen ominaisuuksista, valmistamisesta, hinnasta ja vähittäismyyntipakkauksesta. Tällaista tuoteinformaatiota voidaan antaa uusista tuotteista ja jo markkinoilla olevista tuotteista. Asetuksella säädettäisiin tarkemmin tämän markkinoinnin yhteydessä tuotteen myyntiin osallistuville annettavan tuotetiedon sisällöstä.

Valvonta

Suomen voimaansaattaessa ETA-sopimuksen sekä sen tullessa osaksi Euroopan talousaluetta, tulee tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden markkinoinnin valvonta järjestää uudelleen alueellistamalla valvonta- ja tarkastustoimia.

EY:n direktiivien säännökset täyttävillä ja Euroopan talousalueella valmistetuille tupakkatuotteille on talousalueella sallittava sen jäsenvaltioissa vapaa markkinoille pääsy. Tämän johdosta Suomessa ei voida soveltaa talousalueella markkinoitaviin tuotteisiin nykyisiä lakeihin ja muihin säännöksiin tai hallinnollisiin määräyksiin perustuvia lupa-, poikkeuslupa- ja tarveharkintamenettelyjä. EY:n direktiivien säännösten lisäksi rajoituksia talousalueella valmistetun tuotteen markkinoinnille päästämiseksi sen jäsenvaltiossa voidaan kansallisessa lainsäädännössä asettaa ainoastaan kuluttajien suojelemiseksi. Euroopan talousalueella noudatettavan tavaran vapaan liikkuvuuden periaatteen johdosta Suomen rajoilla ei tullin toimesta voida toteuttaa nykyisen kaltaista rajavalvontaa Euroopan talousalueelta tuleville tuotteille.

Suoritettavien valvonta- ja tarkastustoimien tarkoituksena on ensisijassa tutkia, että tupakkatuotteet ja tupakointivälineet ovat tupakkalain ja EY:n direktiivien säännösten mukaiset. Tämä tuotevalvonta tarkoittaa vähittäismyyntipakkauksien merkintöihin, tuotteen valmistusmenetelmiin sekä sen koostumukseen kohdistuvia tarkastustoimenpiteitä ennen tuotteen markkinoille laskemista tai tuotteen ollessa jo markkinoilla. Tuotevalvontaa suorittavat jäsenvaltioiden ilmoittamat direktiivien määrittämiä menetelmiä ja standardeja käyttävät akkreditoidut tutkimuslaitokset, eli niin kutsutut ilmoitetut laitokset. Tällaiset laitokset suorittavat testaus- tarkastus-, ja sertifiointitehtäviä. Uusi tuote tulee testata ja tarkastaa aina ennen sen markkinoille päästämistä. Toimeksiannon

tähän antaa tuotetta valmistava tai tuotetta Euroopan talousalueelle tuova yritys. Tuotteen valmistajan tai sitä maahan tuovan tulee huolehtia siitä, että tuote on asianmukaisesti testattu ja tarkastettu ja että sen vähittäismyyntipakkauksessa on säännösten edellyttämät merkinnät. Valvontaviranomaisen ensisijaisena tehtävänä on valvoa, että tuotetta valmistava tai sitä muutoin markkinoiva on suorittanut säännösten edellyttämät tuotteen testaus- ja tarkastustoimenpiteet ennen tuotteen markkinoille laskemista ja, että jo markkinoilla oleva tuote testataan määräajoin säännösten edellyttämällä tavalla.

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden markkinoinnin valvontaan liittyvät tehtävät ehdotetaan esityksessä annettavaksi edelleen ensisijassa kunnille. Kuntien tulisi myös valvoa, että niiden alueella Suomessa valmistettavat tupakkatuotteet ja tupakointivälineet sekä tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksen merkinnät ovat säännösten ja määräysten mukaiset ennen tuotteen lähettämistä Suomessa elinkeinotoiminnassa myytäväksi.

Voimassa olevan tupakkalain perusteella annettuun sosiaali- ja terveysministeriön päätökseen mainonta- tai myynninedistämistoimen kieltämiseksi voidaan hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Korkeimmalle hallinto-oikeudelle kuuluva päätäntävalta tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaan ja muuhun myynninedistämiseen sekä tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten säännöstenmukaisuuteen liittyvissä tulkintakysymyksissä ehdotetaan siirrettäväksi markkinatuomioistuimelle, joka toimii erikoistuomioistuimena muun muassa markkinoinnin ja sopimusehtojen lainmukaisuuteen liittyvissä tulkintaerimielisyyksissä. Mainonta- tai myynninedistämistoimen suorittanut, sen tilannut tai näiden palveluksessa oleva sekä vähittäismyyntipakkauksen merkintöjen johdosta sosiaali- ja terveysministeriön kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen saanut voisi esityksen mukaan saattaa asian hakemuksella markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen tiedoksi saatuaan. Tupakkalain soveltamiseen liittyvän asian saattamisesta markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi ehdotetaan säädettäväksi laissa markkinatuomioistuimesta.

Kansanterveyslain voimassa olevan 6 §:n mukaan kansanterveystyön toimeenpanoon kuulu-

vista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Tämän toimielimen tulee myös huolehtia muissa laeissa säädetyistä terveyslautakunnalle kuuluvista tehtävistä. Edellä kuvatun kansanterveyslain muutoksen johdosta ehdotetaan terveyslautakunnalle tupakkalain säännösten mukaan kuuluvat tehtävät annettavaksi yleisesti kunnan tehtäväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön päättävä valtaa tupakan ja tupakkatuotteiden sekä tupakointivälineiden valvonnassa ehdotetaan siirrettäväksi kunnille, koska ministeriö ei voi tupakkalain säännösten soveltamisesta tarkempia määräyksiä antavana viranomaisena suorittaa tuotteiden valvontatoimia tai päättää näistä annettujen säännösten soveltamisessa syntyvistä tulkintaerimielisyyksistä. Kunnan tehtävänä olisi valvoa myös, että Euroopan talousalueelta Suomeen tuodut ja täällä markkinoitavat tupakkatuotteet ja tupakointivälineet ovat annettujen säännösten ja määräysten mukaiset.

Esityksessä ehdotetaan myös tehostettavaksi kuntien valvontatoimia tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden markkinoinnissa. Esityksen mukaan kunta voi myös asettaa uhkasakon ja teettämisuhan antamiensa ohjeiden ja asettamansa määräajan noudattamisen tehosteeksi. Asianomainen ohjeet saanut mainonta- tai muun myynninedistämistoimen suorittanut tai säännösten vastaisessa vähittäismyyntipakkauksessa tupakkatuotetta markkinoinut voisi saattaa asian sosiaali- ja terveysministeriön käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista lukien. Uhkasakon näissä asioissa tuomitsisi ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättäisi kunnan hakemuksesta markkinatuomioistuin, joka ratkaisisi muutoinkin mainonnasta ja muusta myynninedistämisestä sekä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksista annettujen säännösten tulkintaerimielisyydet. Kunnan lain 5 ja 6 §:n säännösten vastaisen tuotteen markkinoinnista antamien ohjeiden tehosteeksi asettaman uhkasakon tuomitsisi ja teettämisuhan täytäntöönpanosta päättäisi kunnan hakemuksesta lääninoikeus. Lääninoikeus tuomitsisi myös sosiaali- ja terveysministeriön edellä mainittujen säännösten vastaisen tuotteen elinkeinotoiminnassa myymisen kieltämisen tehosteeksi asettaman uhkasakon sekä päättäisi teettämisuhan täytäntöönpanosta.

Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden tuotevalvontaan liittyvissä kysymyksissä sosiaali- ja terveysministeriön antaman kiellon tai

muun määräyksen tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsisi sosiaali- ja terveystieteiden hakemuksesta korkein hallinto-oikeus, joka edelleen ratkaisisi tulkintakysymykset tupakalain tuotevalvontaan liittyvien 5 ja 6 §:ien säännösten tulkintakysymyksissä.

Kunnan 5 ja 6 tai 7—12 §:n ja 13 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsisi sekä teettämishäntäntöönpanosta päättäisi kunnan hakemuksesta lääninoikeus. Muutosta uhkasakosta tai teettämishäntäntästä voisi asianosainen hakea lääninoikeudelta. Muutoksenhaussa uhkasakkoon ja teettämishäntään sovellettaisiin muutoin mitä näistä säädetään muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50).

Esityksen mukaan sosiaali- ja terveystieteiden edelleen kuuluva päätöksenteko tupakkalain säännösten soveltamisessa on tarkoitus siirtää mahdollisesti vuoden 1994 aikana perustettavalle sosiaali- ja terveystieteiden alaiselle sen hallinnon alaan kuuluvista tuoteturvallisuuksasioista päättävälle yksikölle.

Seuraamukset

Lain 31 §:n 1 momentissa säädetään tupakan markkinointirikoksesta, johon voidaan tuomita lain 8 ja 9 §:n säännösten vastaisesti toiminut mainonta- tai muun myyninedistämistoimen suorittanut, toimenpiteen tilannut tai näiden palveluksessa oleva. Laissa ehdotetaan porrastettavaksi tämä sääntely siten, että siinä säädetäisiin erikseen rangaistavina tekoina tupakan markkinointirikkomuksesta ja tupakan markkinointirikoksesta. Tupakan markkinointirikoksesta voitaisiin tuomita rangaistus elimkeinonharjoittajalle, joka on rikkonut 8 ja 9 §:n säännöksiä siten, että menettelyä voidaan pitää sen toteuttamistavan, markkinoinnin kohdeyhtymän iän tai suuruuden tai toimenpiteestä saadun taloudellisen hyödyn vuoksi törkeänä. Näitä säännöksiä sovellettaisiin ensisijassa valtakunnallisesti tai muutoin erittäin laajasti toteutettuihin mainonta- ja myyninedistämistoihin. Säädännän porrastuksen johdosta sekä tupakan terveysvaaroista johtuen ehdotetaan teosta säädetty enimmäisrangaistus korotettavaksi vuoden vankeusrangaistuksesta kahden vuoden vankeusrangaistukseksi.

Voimassa olevassa lain 31 §:n 2 momentissa säädetään rangaistavaksi teoksi 19 §:n säännös-

ten perusteella annetun kiellon jälkeen tapahtuva säännösten vastaisen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen. Rikoksen nimikkeenä on tupakan luvaton luovuttaminen. Lain 5 §:n säännösten perusteella valtioneuvosto voi myös päättää siitä, mitä terveysvaaraa ja -haittaa aiheuttavia aineita tupakointiväline ei saisi sisältää tai mitkä olisivat näiden tuotteiden sisältämien aineiden enimmäismäärät. Tämän johdosta ehdotetaan, että myös sellaisen tupakointivälineen annetun kiellon jälkeen elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen, joka sisältää kiellettyjä terveysvaaraa tai -haittaa aiheuttavia aineita tai jossa näiden enimmäismäärä ylittyy, säädetäisiin rangaistavaksi teoksi. Samalla ehdotetaan rikoksen nimikkeeksi tupakkalain vastaisen tuotteen markkinointi.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi teoksi tupakoinnin kieltämisestä annettujen säännösten noudattamisen valvonnan laiminlyönti sekä tupakointitiloista annettujen säännösten noudattamisen laiminlyönti. Teokseen voisi syyllistyä sellaisen sisätilan ja ulkoalueen omistaja tai haltija, jossa tupakointi on kielletty sekä yleisen kulkuneuvon haltija tai yleisen tilaisuuden järjestäjä.

4. Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen keskeisenä tavoitteena on tupakointia vähentämällä edistää väestön terveyttä. Esityksen arvioidaan vähentävän valtion ja kuntien terveydenhuollon ja sosiaalivakuutuksen menoja sekä työnantajien työntekijöiden sairauksista, sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyydestä aiheutuvia menoja. Samalla työn tuottavuuden arvioidaan paranevan.

Tupakkatuotteiden kulutuksen arvioidaan vähenevän 2—3 % vuodessa kahden seuraavan vuoden aikana. Vähentämisestä seuraa 250 miljoonan markan vuotuinen vähittäismyyntin lasku vastaavana aikana. Tupakkatuotteiden kulutukseen vaikuttavat myös panostukset tupakan terveysvaaroista kertovaan terveyskasvatukseen ja tupakoinnin vieroituspalveluihin sekä kotitalouksien tulokehitys ja kansalaisten kulutustottumukset. Tupakkatuotteiden hintakehitys sekä näiden verotuksessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat myös keskeisesti tupakkatuotteiden kulutukseen.

Esityksen arvioidaan vähentävän tupakka-

tuotteiden kulutusta siten, että siitä aiheutuu tupakkateollisuudelle arviolta 25 miljoonan markan vuotuinen tulojen vähennys kahtena seuraavana vuotena. Esitys vähentää valtion tupakkatuotteiden myynnistä verotuksen kautta saamaa vuotuista kokonaistuottoa arviolta 150 miljoonalla markalla, jollei tupakkatuotteiden myynnistä perittävän veron määrää koroteta.

Tupakkateollisuudessa ja näitä tuotteita markkinoivien yritysten palveluksessa on arviolta 1 000 työntekijää. Työpaikoista yli puolet sijoittuu varsinaiseen tuotantoon. Vuotuiset työvoimakustannukset arvioidaan 200—220 miljoonaksi markaksi, mikä vastaa 4 %:n osuutta tupakkatuotteiden vähittäismyyntiarvosta. Tupakkatuotteiden kulutuksen arvioitu väheneminen ei merkittävästi vaikuta tupakkatuotteiden valmistamiseen osallistuvan henkilöstön määrään. Toisaalta voidaan arvioida, että tupakan kulutuksesta vapautuva raha siirtyy muuhun kulutukseen ja sen työllistävä vaikutus siellä on todennäköisesti suurempi kuin tupakkateollisuudessa.

Kun jossakin tilassa kielletään tupakointi, tilan ilmanvaihdon tarve vähenee puoleen. Tämä vähentää tilan lämmitystarvetta ja säästää arviolta viidenneksen lämmityskustannuksista.

Työnantajille saattaa syntyä lisäkustannuksia tupakointitilojen järjestämisestä niillä työpaikoilla, joissa työpaikkatupakointi katsotaan tarpeelliseksi. Työpaikkatupakoinnin kieltäminen ja rajoittaminen vähentää sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä työntekijöiden tupakointia, mikä parantaa työn tuottavuutta ja vähentää työnantajan sosiaaliturvamenoja. Nämä yhdes- sä lämmityskustannussäästöjen kanssa kompensoivat hyvin työnantajalle työpaikkatupakointikiellosta mahdollisesti aiheutuvat kustannukset.

Laista ei aiheudu valtiolle eikä kunnille menojen lisäyksiä.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Voimassa olevan tupakkalain paikallisvalvontatehtävät kuuluvat kunnalle. Esityksessä ehdotetut kunnille säännösten noudattamisen valvontaan liittyvät tehtävät eivät edellytä uusien virkojen tai toimien perustamista kunnissa, koska tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden valmistajan tai maahantuojan velvollisuutena on huolehtia siitä, että tupakkatuote sekä

sen vähittäismyyntipakkauksen merkinnät ovat tupakkalain säännösten ja niiden perusteella annettujen muiden määräysten mukaisia. Lääninhallituksille kuuluneiden tehtävien siirtäminen kunnille ei myöskään lisää kuntien valvontatehtävien määrää.

Lääninhallitukset eivät ole merkittävässä määrin osallistuneet tupakkatuotteiden markkinoinnin valvontaan liittyviin tehtäviin. Tämän johdosta lääninhallitusten valvontatehtävien siirtäminen ensisijassa kunnille ei lisää kuntien tupakkalain säännösten noudattamisen valvontaan liittyviä tehtäviä.

Työsuojeluviranomaisille ehdotetut valvontatehtävät tupakoinnin kieltämisestä työyhteisöissä annettujen säännösten noudattamisessa voidaan suorittaa muiden työpaikoilla suoritettavien valvontatehtävien yhteydessä. Samoin yleisten tilaisuuksien järjestyksen noudattamisen valvonta on osa poliisin tavanomaista valvontaa.

4.3. Ympäristövaikutukset

Esityksellä on merkittävä työyhteisöjen työympäristön sekä julkisten ja yleisten tilojen teveydellisyyttä ja viihtyvyyttä edistävä vaikutus. Esitys edistää lasten ja nuorten kasvuympäristön terveydellisyyttä.

4.4. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Esityksen keskeisenä vaikutuksena on eri kansalaisryhmien yleisen terveydentilan paraneminen. Esitys ennaltaehkäisee eri kansalaisryhmissä sairauksien syntyä ja vähentää siten terveyspalveluiden tarvetta.

5. Asian valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 1988 alkoholi- ja tupakkamainontatyöryhmän, joka antoi mietintönsä (työryhmämuistio 1989:9) vuonna 1989. Työryhmän ehdotusten pohjalta laadittiin virkamiestyönä vuoden 1990 aikana luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain sekä markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta. Luonnoksesta pyydettiin lausunnot keskeisiltä

viranomaistahoilta, tupakkateollisuuden ja kaupan järjestöiltä. Esityksessä ehdotettiin parannettavaksi mahdollisuuksia puuttua tupakkatuotteiden myyntiin osallistuvien kautta tapahtuvaan myynninedistämiseen. Esityksessä ehdotettiin myös tupakkatuotteiden markkinoinnin lainmukaisuuden valvonnassa syntyvien tulkintaerimielisyyksien ratkaisemista siirrettäväksi korkeimmalta hallinto-oikeudelta markkinatuomioistuimelle. Esitystä ei kuitenkaan annettu eduskunnalle.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi vuonna 1991 työterveyslaitosta selvittämään sekä antamaan lausunnon tupakansavusta tupakoimattomille aiheutuvista terveyshaitoista. Työterveyslaitos antoi selvityksensä ja lausuntonsa joulukuussa 1991. Työterveyslaitoksen antamasta lausunnosta ja sen toimenpide-ehdotuksista pyydettiin lausunto työnantaja- ja työntekijäjärjestöiltä sekä eräiltä viranomaisilta.

Tämä hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelussa on otettu huomioon sosiaali- ja terveysministeriön asettaman alkoholi- ja tupakkamainontatyöryhmän esittämät toimenpide-ehdotukset ja niistä saadut lausunnot. Esitys perustuu myös vuonna 1990 laadittuun tupakkalakiesitysluonnokseen sekä työterveyslaitoksen tekemään selvitykseen. Esityksestä on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, valtionvarainministeriöltä, ulkoministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, ympäristöministeriöltä, useilta valtion keskushallinnon yksiköiltä, työmarkkinajärjestöiltä, Tupakkatehtaiden Yhdistykseltä sekä useilta järjestöiltä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota etenkin ehdotettuihin säännöksiin tupakoinnin rajoittamisesta ja kieltämisestä työyhteisöissä sekä tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltämisestä ehdotettuihin säännöksiin. Esitystä valmistelta-

essa on kiinnitetty huomiota lausunnoissa esitettyihin kannanottoihin sekä eräisiin ulkomaila äskettäin annettuihin tupakointia ja tupakkatuotteiden markkinointia sääteleviin lakeihin.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esityksessä tupakoinnin kieltämisestä työyhteisöjen yhteisissä tiloissa ehdotetut säännökset ovat yhdenmukaiset EY:n työpaikkadirektiivissä työpaikkojen lepo- ja oleskelutilojen tupakansavuttomuudesta annettujen määräysten kanssa.

Esityksen tarkoituksena on parantaa kuntien valmiuksia puuttua tupakkalain säännösten vastaisiin tupakkatuotteiden markkinointitoimiin. Suomen tullessa mahdollisesti osaksi EY:n talousaluetta tulee paikallisten viranomaisten toimintaedellytyksiä tuotteiden markkinoinnin lainmukaisuuden valvonnassa yleisesti parantaa.

Ehdotetut säännökset tuotteen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin käyttämisen kieltämisestä eivät ole ristiriidassa Euroopan neuvoston 21 päivänä joulukuuta 1988 jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä antaman direktiivin määräysten kanssa. Tämän direktiivin 3 artiklan 2. kappaleen a kohdan mukaan tavaramerkin käyttö voidaan kieltää muun lainsäädännön nojalla kuin tavaramerkkejä koskevan kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön tai yhteisön oikeuden nojalla. Direktiivin johdanto-osassa todetaan, että sen määräykset eivät estä jäsenvaltioita soveltamasta tavaramerkkeihin muitakin kuin tavaramerkkilainsäädännön säännöksiä, esimerkiksi niiden kuluttajansuojaa koskevia säännöksiä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

2 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a kohta, jossa määritellään suussa käytettävä

tupakka. Määrittely vastaa EY:n tupakkadirektiivin 15 päivänä toukokuuta 1992 tehtyjä muutoksia. Suussa käytettävä tupakkatuote voi olla myös tavallisissa tai huokoisissa annospusseissa tai elintarviketta muistuttavassa muodossa.

5 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4

momentti, jossa kiellettäisiin suussa käytettävän esityksen 2 §:n 4 kohdassa tarkoitetun tupakan markkinoille saattaminen. Kielto tarkoittaisi suussa käytettävän tupakan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myymistä ja muuta luovuttamista. Säännös vastaa EY:n tupakkadirektiivin vastaavaa määräystä.

8 §. Tupakkatuotteiden mainonnan ja muun myynninedistämisen kieltäminen ja kiellon tehokas valvonta edellyttävät mainonnan ja muun myynninedistämisen joustavaa ja sen muuttuvat keinot huomioon ottavaa määrittelyä.

Tupakkatuotteiden markkinoinnissa omaksettujen uusien menetelmien johdosta ehdotetaan 8 §:n 1 momentissa kiellettäväksi tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen myynninedistämisenä niiden kaikenlainen liittäminen muiden hyödykkeiden mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan erikseen kiellettäväksi eräänä mainonnan ja muun myynninedistämisen keinona tupakkatuotteen ja tupakointivälineen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen tai palvelun mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen. Tällaisena kiellettynä myynninedistämisenä pidettäisiin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen tavaramerkin tai sen muun tunnusmerkin kaikenlaista käyttämistä sellaisenaan tai muunneltuna muun tuotteen tai palvelun mainonnan tai muun myynninedistämisen yhteydessä. Säännöksen tarkoittamana kiellettynä menettelynä pidettäisiin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin kaikenlaista liittämistä muun tuotteen tai palvelun mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen siten, että mainonnan tai muun myynninedistämisen yhteydessä tupakkatuotteen tai tupakointivälineen tavaramerkki tai sen muu tunnusmerkki on sellaisenaan tai muunneltuna samankaltaisuuden johdosta tunnistettavissa. Säännöksen tarkoittamana palveluna pidettäisiin kaikkia elinkeinotoiminnassa eri kuluttajaryhmille markkinoituja palveluja sekä myös erilaisia julkisia huvi-, urheilu-, kokous- ja vastaavia tilaisuuksia. Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden tunnusmerkin liittäminen näiden palveluiden mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen olisi myös kiellettyä.

Tunnusmerkillä tarkoitettaisiin kuvien, kuvioiden, värien, kirjaimien ja sanojen eri yhdistelmin luotua kokonaisuutta, jonka kautta tuo-

te voidaan sen vähittäismyyntipakkauksessa olevasta tai mainoksessa esiintyvistä tunnusmerkistä tunnistaa ja erottaa muista kulutushyödykkeistä.

Voimassa olevasta 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi sanat "kuluttajiin kohdistuva". Esityksen tarkoituksena on täten myös kieltää pelkästään myynninedistämistarkoituksessa annettavan ensisijaisesti mainonnallisen tuotetiedon jakaminen tupakkatuotteiden myyntiin osallistuville. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan tämän vuoksi säädettäväksi siitä, mitä tuotetietoa tuotetta valmistava ja maahantuojaja saa antaa tuotteistaan niiden myyntiin osallistuville.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan kiellettäväksi muun tuotteen tavaramerkin tai tunnusmerkin liittäminen tupakkatuotteen markkinointiin. Säännöksen tarkoituksena on estää kaikenlainen muun tuotteen yhdistäminen tupakkatuotteen markkinointiin käyttämällä markkinoinnissa muun yleisesti tunnetun tuotteen tavaramerkkiä tai muuta tunnusmerkkiä. Tarkoituksena on kieltää kaikki sellaiset tupakkatuotteen markkinointikeinot, joiden välityksellä kuluttaja yhdistää muun tuotteen sen tavaramerkin tai muun tunnusmerkin kautta tupakkatuotteeseen. Markkinoinnilla tarkoitetaan säännöksessä tupakkatuotteiden elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa myymistä ja muuta luovuttamista sekä muita markkinoinnin keinoja, joita ei voida pitää pykälän 1 momentissa tarkoitettuna kiellettynä mainontana tai muuna myynninedistämisenä. Yleisesti käytetyllä tavaramerkillä tai muulla tunnusmerkillä tarkoitetaan kuluttajien yleisesti tuntemaa tavaramerkkiä ja muuta tunnusmerkkiä, jonka kautta kuluttaja tunnistaa tietyn tuotteen tai tuoteryhmän. Säännöksen tarkoituksena ei ole puuttua tavaramerkin suojaan siten, että tietyn tuotteen tavaramerkin ottaminen myös tupakkatuotteen tavaramerkiksi kiellettäisiin.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa sallittaisiin tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistajalle tai maahantuojalle tuotteen markkinoinnissa tapahtuva tuotetietouden jakaminen tuotteen myyntiin osallistuville. Myyntiin osallistuvilla tarkoitettaisiin elinkeinotoiminnassa tukku- ja vähittäiskaupassa tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä markkinoivia ja myyviä. Kokonaisvaltaisen tuotetiedon jakamista tupakasta, tupakkatuotteesta tai tupakointivälineestä ei pidettäisi kiellettynä tällaisen

tuotteen myynninedistämisenä. Tupakkatuotteen valmistaja ja maahantuojaa saa esityksen mukaan antaa tuotetta myyville tietoja tuotteen hinnasta, valmistamisesta, ominaisuuksista, koostumuksesta ja alkuperästä. Tiedon tulisi olla siten kokonaisvaltaista, että tuotteesta ei anneta harhaanjohtavaa tai puutteellista kuvaa. Tuotetieto saa esityksen mukaan olla myös muihin tupakkatuotteisiin vertailevaa edellyttäen, että se on samalla oikeata ja riittävän selkeää. Tuotetta valmistava tai sitä maahantuova voi kuvata uutta markkinoille tulevaa tuotetta muunmuassa vertailemalla sitä jo markkinoilla olevaan tuotteeseen. Tuotetietona ei pidettäisi ensisijassa mainonnallista tuotteesta annettua kuvausta, joka ei sisällä olennaista ja riittävää kuvausta tuotteesta. Tuotetiedon sisällöstä säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

10 §. Voimassa olevassa pykälässä kielletään tupakkatuotteen ja tupakointivälineen myymisen ilmeisesti kuuttatoista vuotta nuoremmalle henkilölle. Ikäraja ehdotetaan säädettäväksi ehdottomaksi siten, että säännöksestä poistettaisiin sana ilmeisesti. Säännöksen muutoksen tarkoituksena on nykyistä tehokkaammin estää tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyminen kuuttatoista vuotta nuoremmille henkilöille. Myyjän tulisi aina tarvittaessa varmistua nuoren tuotetta ostavan henkilön iästä pyytämällä tätä esittämään todistus syntymäajastaan. Todistus tulisi pyytää silloin, kun myyjä ei tunne tuotetta ostavaa nuorta henkilöä ja kun on syytä epäillä, että hän on kuuttatoista vuotta nuorempi.

5 luku. Väestön suojaaminen ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta

Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että se kuvaisi paremmin niitä toimenpiteitä, joista luvussa ehdotetaan säädettäväksi. Voimassa olevan lain 5 luvun otsikkona on tupakointikiellot ja -rajoitukset. Luvun otsikoksi ehdotetaan: "väestön suojaaminen ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta". Luvussa ehdotetaan säädettäväksi toimenpiteistä, joilla pyritään estämään väestön altistuminen ympäristön tupakansavulle. Luvussa ehdotetaan myös säädettäväksi niistä toimenpiteistä, joilla lapsia ja nuoria suojellaan tupakoinnilta ja sen aiheuttamilta terveyshaitoilta heidän kasvuympäristössään.

12 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä sisätiloista ja ulkoalueista, joissa tupakointi on kiellettyä.

Pykälän 1 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi tupakoinnin kieltämisestä lasten päiväkotien ja oppilaitosten lapsille ja oppilaille tarkoitettuihin sisätiloissa. Tupakointi ehdotetaan myös kiellettäväksi päiväkotien ja oppilaitosten pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille tarkoitettuihin ulkoalueilla. Oppilaitoksilla tarkoitettaisiin peruskouluja, lukioita, muita peruskouluopetusta antavia laitoksia, keskiasteen oppilaitoksia sekä yliopistoja ja korkeakouluja. Oppilaitoksissa olisi kaikissa oppilaille tarkoitettuihin sisätiloissa tupakointi kiellettyä. Päiväkodeilla tarkoitettaisiin kuntien ja muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen sekä yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä lasten päivähoitopaikkoja.

Pykälän 2 kohdassa ehdotetaan kiellettäväksi tupakointi virastojen ja viranomaisten sekä näihin rinnastettavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille tarkoitettuihin sisätiloissa. Säännös vastaa pitkälti voimassaolevaa lain 13 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyä tupakointikieltoa. Kielto koskisi kaikissa virastoissa ja viranomaisissa olevia yleisiä ja asiakastiloja. Julkisyhteisöjen ylläpitämiin laitoksiin verrattavia olisivat myös yksityisoikeudellisten yhteisöjen omistuksessa tai hallinnassa olevat laitokset jotka suorittavat kunnalle ja valtiolle kuuluvia tehtäviä. Tällaisia laitoksia olisivat muun muassa yksityisoikeudellisten yhteisöjen ylläpitämät sairaalat ja sosiaalihuollon laitokset.

Pykälän 3 kohdassa ehdotetaan kiellettäväksi tupakointi sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Yleisiä tilaisuuksia olisivat ensisijassa julkiset huvitilaisuudet. Julkisista huvitilaisuuksista annetun lain (492/68) 2 §:n 1 momentin mukaan lain tarkoittamia tilaisuuksia ovat julkiset juhlat, konsertit, näytännöt, näyttelyt, näytokset, iltamat, kilpailut ja muut näihin rinnastettavat maksulliset tai maksuttomat tilaisuudet, joihin yleisö pääsee. Muita yleisiä tilaisuuksia olisivat muunmuassa sisällä järjestettävät valtion, kunnan ja seurakunnan tai yksityisoikeudellisten yhteisöjen ja yhdistysten järjestämät tilaisuudet, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Säännöstä ei sovellettaisi yksityisissä tiloissa järjestettäviin tilaisuuksiin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä.

Pykälän 4 kohdassa ehdotetaan kiellettäväksi tupakointi yleisen kulkuneuvon sisätiloissa. Ehdotettu säännös on samansisältöinen voimassa

olevan lain 12 §:n 1 momentissa kanssa. Yleisiä kulkuneuvoja ovat muunmuassa lentokoneet ja junat, matkustajalaitteet, linja-autot sekä taksiautot ja -veneet.

Pykälän 5 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi tupakoinnin kieltämisestä työyhteisöissä. Työyhteisöillä tarkoitettaisiin julkisoikeudellisten ja yksityisten yhtiöiden ja muiden yksityisoikeudellisten yhteisöjen omistamia tai hallinnassa olevia työpaikkoja. Säännöksiä sovellettaisiin myös yksityisen liikkeen- ja ammatinharjoittajan työtiloihin. Tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi työyhteisön yleisissä ja asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä työntekijöiden yhteisissä työyhteisön sisätiloissa. Työyhteisön yleisellä tilalla tarkoitettaisiin niitä työyhteisön tiloja, jotka ovat varatut yleisölle tai joihin yleisöllä on muutoin esteetön pääsy. Työyhteisön asiakastiloja olisivat työyhteisössä asioiville tarkoitettut työyhteisön tilat sekä ne työyhteisön tilat, joissa he muutoin tilapäisesti olisivat. Työntekijöiden yhteisillä työyhteisötiloilla tarkoitettaisiin kaikkia niitä työyhteisön tiloja, jotka ovat työntekijöiden yhteisessä käytössä ja jotka eivät ole työtiloja. Tällaisia tiloja ovat etenkin työntekijöiden lepo-, ruokailu- ja oleskelutilat sekä heille varatut sosiaalitilat. Ruokailutilalla tarkoitettaisiin myös työyhteisön tiloissa olevaa työntekijöille tarkoitettua henkilöstöruokalaa tai -ravintolaa. Tällaisiin henkilöstöruokaloihin tai -ravintoloihin ei sovellettaisi esityksen 13 §:n 2 momentin ravitsemusliikkeistä annettuja säännöksiä. Sosiaalitiloilla tarkoitettaisiin myös suihku-, sauna-, peseytymis-, keittiö- ja saniteettitiloja.

Lain 13 §:n 3 momentin mukaan työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä työtiloissa, joissa tupakointi ei olisi kiellettyä 12 §:n 5 kohdan säännösten perusteella.

13 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tupakointiin tarkoitettujen tilojen järjestämisestä niiden sisätilojen yhteyteen, joissa tupakointi on esityksen 12 §:n säännösten mukaan kiellettyä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä sisätiloista, joihin esityksen 12 §:n säännöksiä ei sovellettaisi.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tupakointiin varattavan huoneen tai muun tilan järjestämisestä sellaisen sisätilan yhteyteen, jossa tupakointi ehdotetaan 12 §:ssä kiellettäväksi. Tällaisen sisätilan tai yleisen kulkuneuvon haltija tai näiden edustaja sekä

yleisen tilaisuuden järjestäjä voisi harkintansa mukaan varata sisätilan yhteyteen tupakointiin tarkoitettun huoneen tai muun tilan. Tupakointitilaa järjestettäessä tilan haltijan tulee huolehtia siitä, että tupakointiin varatusta huoneesta tai muusta tilasta ei kulkeudu tupakansavua sellaiseen sisätilaan, jossa tupakointi on kielletty.

Sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on tarkoitettu tai joka on pääasiassa kuuttatoista vuotta nuorempien henkilöiden käytössä ei voitaisi varata tupakointiin tarkoitettua huonetta tai muuta tilaa. Tupakointitiloja ei voitaisi varata esimerkiksi lasten päiväkotien, sairaaloiden tai sosiaalihuollon laitosten lapsille tarkoitettujen tilojen yhteyteen eikä liioin kuntien ja muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen ja yksityisten yhteisöjen ylläpitämien lasten ja nuorten harrastus- ja kokoontumistilojen yhteyteen. Tupakointitiloja ei voitaisi liioin järjestää oppilaitosten pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille koululaisille tai opiskelijoille tarkoitettujen sisätilojen yhteyteen eikä sellaisten sisätiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien yhteydessä, jotka on ensisijassa tarkoitettu kuuttatoista vuotta nuoremmille henkilöille.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tupakoinnin kieltämisestä tai rajoittamisesta ravitsemusliikkeiden asiakastiloissa. Asiakastilat ovat samalla niissä työskentelevien työtiloja. Näihin tiloihin ei sovellettaisi esityksen 12 §:n 2 tai 5 kohdan säännöksiä tupakoinnin kieltämisestä julkisissa tai työyhteisöjen tiloissa. Ravitsemusliikkeen omistaja tai tämän edustaja voisi päättää tupakoinnin kieltämisestä tai rajoittamisesta asiakastiloissa sekä asiakkaille tarkoitettujen savuttomien tilojen järjestämisestä. Esityksen 12 §:n 5 kohdan säännöksiä ei sovellettaisi liioin hotellien ja muiden majoitusliikkeiden asiakkaille tarkoitettuihin ravintolatiloihin ja ruokailutiloihin eikä asiakkaille varattuihin majoitusluoneisiin. Hotellin ja muun majoitusliikkeen omistaja tai tämän edustaja päättäisivät savuttomien majoitusluoneiden varaamisesta asiakkaille sekä tupakoinnin rajoittamisesta tai kieltämisestä näissä asiakastiloissa.

Ravintoloiden sekä muiden ravitsemusliikkeiden sellaisiin sisätiloihin, jotka eivät ole tarkoitettuja asiakkaille tai joihin asiakkaille ei ole muutoin esteetöntä pääsyä sovellettaisiin esityksen 12 §:n 5 kohdan ja 13 §:n 3 momentin säännöksiä tupakoinnin kieltämisestä työyhteisön työntekijöille tarkoitetuissa tiloissa. Tupa-

kointi olisi esityksen mukaan kiellettyä hotellien ja muiden majoitusliikkeiden auloissa ja käytävätiloissa sekä ravintolatiloja lukuunottamatta asiakkaille tarkoitetuissa muissa yleisissä tiloissa. Hotelleissa ja muissa majoitusliikkeissä voidaan esityksen mukaan järjestää asiakkaille yleisten tilojen yhteyteen tupakointia varten huone tai muu tila.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tupakoinnin kieltämisestä ja tupakoinnin rajoittamisesta työyhteisöjen työtiloissa tavoitteena poistaa työympäristön tupakansavualistus ja ehkäistä työympäristön tupakansavun aiheuttamat terveysvaarat. Esityksen mukaan työnantajan tulee neuvotella työntekijöidensä tai heidän edustajansa kanssa tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta myös niissä työtiloissa, joissa se ei olisi 12 §:n 5 kohdan säännösten perusteella kiellettyä. Työnantajan tulee tämän jälkeen päättää sille asetetun velvoitteen toteuttamiseksi tupakoinnin rajoittamisesta ja kieltämisestä työtiloissa niin, ettei kukaan työntekijöistä tahattomasti altistu työtiloissa tupakansavulle. Työyhteisöissä tulee turvata etenkin tupakoimattomille tupakansavusta vapaat työtilat. Tupakansavusta vapaa hengitysilmä työpaikalla on jokaisen työntekijän oikeus ja työpaikan keskeisimpiä työturvallisuus- ja -terveystekijöitä.

Työsuojeluviranomaisten tulisi 14 §:n 3 momentin säännösten perusteella valvoa, että työyhteisöissä työnantaja päättää tupakoinnin rajoittamisesta ja kieltämisestä esitetyllä tavalla ja että näitä päätöksiä myös työyhteisöissä noudatetaan.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että säännöksiä tupakoinnin kieltämisestä työtiloissa ja työntekijöiden yhteisissä tiloissa ei sovellettaisi työntekijän kodissa oleviin työtiloihin. Säännöksiä ei liion sovellettaisi elinkeinon- tai ammatinharjoittajan kodissa oleviin työtiloihin eikä sellaisiin työtiloihin, jotka ovat yksinomaan saman perheen jäsenten tai samassa taloudessa asuvien käytössä. Tällaisia elinkeinon- tai muun ammatinharjoittajia olisivat esimerkiksi maa- ja metsätalouden harjoittajat, useat käsityöammatinharjoittajat ja pienet perheyrietykset, joissa ei vakinaisesti työskentele perheen ulkopuolisia työntekijöitä. Elinkeino- ja ammatinharjoittajan asiakastiloihin ja yleisiin tiloihin sovellettaisiin esityksen 12 §:n 5 kohdan säännöksiä. Kun perheyrietyksenä on ravitsemus- tai majoitusliike, sovellettaisiin näissä asiakkaille varattuihin tiloihin

esityksen 12 §:n 5 kohdan ja 13 §:n 2 momentin säännöksiä tupakoinnin kieltämisestä ja sen rajoittamisesta majoitus- ja ravitsemusliikkeissä.

13 a §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yleisen kulkuneuvon ja sisätilan haltijan sekä yleisen tilaisuuden järjestäjän tai näiden edustajan oikeudesta poistaa tupakoitsija kulkuneuvosta sisätilasta tai ulkoalueelta, jossa tupakointi on kielletty. Pykälän säännökset ovat samansisältöiset voimassa olevan 32 §:n 2 momentin säännösten kanssa. Tupakoitsija voitaisiin poistaa kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, kun hän saatuaan kehoituksen lopettaa tupakoinnin edelleen jatkaa tupakointia. Ellei tupakoitsija vapaaehtoisesti kehoituksen saatuaan poistu tulee poliisin pyydettyä antaa virka-apua hänen poistamiseksi. Vastoin kieltoa ja kehotusta tupakoiva henkilö voidaan poistaa tilasta, jollei sitä olosuhteisiin nähden voida pitää kohtuuttomana.

14 §. Pykälässä säädetään sosiaali- ja terveysministeriöstä, lääninhallituksesta sekä terveyslautakunnasta tämän lain säännösten noudattamista valvovina viranomaisina. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi työsuojeluviranomaisista esityksessä tupakoinnin kieltämisestä työyhteisöissä annettavien säännösten noudattamista valvovina viranomaisina. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi poliisista tupakoinnin kieltämisestä yleisissä tilaisuuksissa annettujen säännösten noudattamista valvovana viranomaisena. Terveyslautakunnille kuuluvat tehtävät esitetään siirrettäväksi yleisesti kunnan tehtäväksi.

Lääninhallituksille tämän lain säännösten noudattamisen valvontaan kuuluneet tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi kunnille. Kuntien tehtäväksi tulisi täten myös alueellaan olevien tupakkatuotteita valmistavien tehtaiden tarkastaminen sekä säännösten edellyttämät tarkastustoimet ennen tupakkatuotteen Suomessa markkinoille laskemista.

Koska terveyslautakunnalle kuuluvista tehtävistä huolehtii kansanterveyslain muutoksen johdosta nykyisin kunnan määräämä monijäseninen toimielin, terveyslautakunnalle kuuluvat tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi yleisesti kunnan tehtäviksi.

Kansanterveyslain tarkoittama monijäseninen toimielin voi esityksen mukaan siirtää osittain tai kokonaan tämän lain mukaan tälle toimielimelle kuuluvien tehtävien hoitamisen sen alaiselle kunnan viranhaltijalle. Viranhalti-

jalla olisi täten oikeus antaa 17 §:ssä tarkoitettujen ohjeet sekä asettaa näiden tehosteeksi uhkasakko tai teettämishuuto, ellei toimielin pidätä itselleen tätä ratkaisuvalltaa. Muutoksenhaussa viranhaltijan ratkaisusta noudatettaisiin, mitä tässä laissa on säädetty muutoksenhausta kunnan asettamista ohjeista ja niiden tehosteeksi asettamasta uhkasakosta ja teettämishuusta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tupakoinnin kieltämisestä työyhteisöissä annettuja säännöksiä valvoisivat työsuojeluviranomaiset. Tupakoinnin kieltämisestä työyhteisöissä annettujen säännösten valvonta toteutettaisiin muutoin suoritettavien työsuojelutarkastusten yhteydessä. Tämä tapahtuisi työtilojen ennakkovalvonnan yhteydessä sekä antamalla tarvittavia ohjeita ja määräyksiä. Valvontatehtävissään näiden tulisi noudattaa mitä laissa työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa (131/73) säädetään, jollei tupakkalaissa toisin säädetä. Laissa työsuojelun valvonnasta ja muutoksehausta työsuojeluasioista säädetään työsuojelusta annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta sekä pakkokeinoista, joilla havaitut puutteet pyritään viimesijassa korjaamaan. Tässä laissa säädetään myös työsuojeluviranomaisten päätöksenteosta. Laissa on lisäksi rangaistussäännökset, joita voidaan soveltaa työsuojelua koskevien säännösten ja muiden määräysten vastaisesti menetellyttä kohtaan. Näitä rangaistussäännöksiä sovellettaisiin myös, kun tilan haltija tai tämän edustaja on rikkonut tupakkalain säännöksiä. Edellä mainittuja säännöksiä sovellettaisiin työsuojeluviranomaisten valvoessa tupakoinnin kieltämisestä, tupakointitilojen järjestämisestä työyhteisöissä annettujen säännösten ja määräysten noudattamista, ellei tupakkalaissa tai sen säännösten perusteella annetuissa muissa määräyksissä toisin säädetä tai määrätä.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tupakoinnin kieltämisestä yleisissä tilaisuuksissa annettujen säännösten noudattamista valvoisi poliisi. Julkisista huvitilaisuuksista annetun lain säännösten mukaan lakien ja määräysten noudattamista julkisissa huvitilaisuuksissa valvoo myös järjestysmies.

17 §. Pykälän säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että terveyslautakunnalle kuuluvat tehtävät tupakkalain säännösten noudattamisen valvonnassa säädettäisiin yleisesti kunnan tehtäväksi. Kansanterveyslain 6 §:n sään-

nösten perusteella kunnan kansanterveystyön toteuttamisesta vastaa monijäseninen toimielin.

Voimassa olevassa pykälän 3 momentin 1 kohdassa säädetään terveyslautakunnan ilmoituksen tekemisestä yleiselle syyttäjälle lain 10 ja 11 §:n säännösten rikkomisesta.

Rikoslaissa säädetään yleisesti rangaistavaksi säädetyt teon ilmoittamisesta viralliselle syyttäjälle. Tämän johdosta ehdotetaan momenttin 1 kohtaa muutettavaksi syyttäjän määrittelyn yhdenmukaistamiseksi rikoslaissa omaksutun käsitteen kanssa siten, että siinä säädettäisiin ilmoituksen tekemisestä viralliselle syyttäjälle.

Pykälän 3 momentin 1 kohta ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että siinä säädettäisiin ilmoituksen tekemisestä viralliselle syyttäjälle, kun asianomaisen 12 §:n 1—4 kohdassa tarkoitetun sisätilan tai yleisen kulkuneuvon haltija tai yleisen tilaisuuden järjestäjä ei valvo tupakoinnin kieltämisestä annettujen säännösten noudattamista tai kun tupakointiin varattuja tiloja tai huonetta ei ole järjestetty 13 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Momentin 2 kohtaa esitetään muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin kunnan ilmoituksen tekemisestä sosiaali- ja terveysministeriölle, kun ohjeet saanut on edelleen asetetun määräajan jälkeen elinkeinotoiminnassa myynyt tai muutoin luovuttanut 5—7 §:n säännösten vastaista tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä tai kun hän on muutoin rikkonut näiden pykälän säännöksiä tai niiden perusteella annettuja muita määräyksiä. Kunnan tulisi myös tehdä ilmoitus sosiaali- ja terveysministeriölle, kun ohjeet saanut on edelleen jatkanut 8 ja 9 §:ssä kiellettyä mainontaa tai muuta myynninedistämistoimintaa tai kun hän on sen uudistanut.

18 §. Pykälää 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön päätöksenteosta 8 ja 9 §:n säännösten vastaisen mainonta- tai myynninedistämistoiminnan kieltämiseksi. Ministeriö voi esityksen mukaan kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen jatkamisen tai uudistamisen, kun se on saanut tästä kunnalta ilmoituksen tai kun se on muutoin saanut tietää tällaisesta kielletystä toiminnasta. Kielletyn mainonta- tai myynninedistämistoimen uudistaminen tulisi ensisijassa estää kunnan antamin ohjein ja muin toimenpitein.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevassa 19 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyistä sosiaali- ja terveysministeriön

oikeudesta kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta ja maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta 5 ja 6 §:n tai 7 §:n 1 momentin säännösten vastaisen tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen tai muu luovuttaminen. Sosiaali- ja terveysministeriö voi esityksen mukaan kieltää myös savukkeen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin, kun sen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai kun näistä pitoisuuksista ei ole tehty sosiaali- ja terveysministeriölle ilmoitusta.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sosiaali- ja terveysministeriön oikeudesta määrätä pykälän 2 momentissa tarkoitettu säännösten vastainen tupakkatuote tai tupakointiväline otettavaksi pois markkinoilta. Tästä säädetään voimassa olevassa lain 19 §:n 3 momentissa. Sosiaali- ja terveysministeriö voi ehdotetun 20 §:n 2 momentin säännösten perusteella poistaa omin toimenpitein määräyksen saaneen kustannuksella tuote pois markkinoilta, jos sitä ei ole poistettu asetetussa määräajassa.

19 §. Voimassa olevassa 19 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön päätöksenteosta ja muista toimenpiteistä lain 5 ja 6 §:n 2 ja 3 momentin tai 7 §:n 1 momentin säännösten sekä 5 §:n nojalla annetun valtioneuvoston päätöksen vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin tai muun luovuttamisen estämiseksi ja kieltämiseksi. Näistä toimenpiteistä ehdotetaan säädettäväksi 18 §:n 2 ja 3 momentissa.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että sosiaali- ja terveysministeriö voisi väliaikaisesti kieltää mainonta- tai muun myynninedistämistoimen jatkamisen tai uudistamisen sekä säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen. Tällainen määräys voitaisiin antaa, kun mainonta- tai myynninedistämistoimen jatkaminen tai sen uudistaminen on sen laajuuden tai vaikutusten johdosta tarpeen mahdollisimman nopeasti estää. Tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuva myyminen voitaisiin väliaikaisesti kieltää muun muassa sen erityisten terveysvaarojen johdosta tai kun vähittäismyyntipakkauksesta puuttuu varoitus. Väliaikaisen kiellon saanut voi saatua asian 30 päivän kuluessa määräyksen tiedoksi saatuaan edelleen markkinatuomioistuinten käsiteltäväksi.

20 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muu-

tettavaksi siten, että siinä säädettäisiin oikaisu-toimen suorittamisesta mainonta- tai myynninedistämistoiimesta tai tupakkatuotteen ja tupakointivälineen markkinoinnista aiheuttaneiden haittojen johdosta. Ehdotetun säännöksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi samalla, kun se päättää mainonta- tai myynninedistämistoimen kieltämisestä tai säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnin kieltämisestä, velvoittaa säännösten vastaisesti toiminutta tai sitä, jonka lukuun toimi on suoritettu suorittamaan oikaisutoimen. Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi samalla asettaa määräaika, jonka kuluessa oikaisutoimi tulisi suorittaa. Oikaisutoimi voitaisiin velvoittaa suorittamaan muun muassa, kun kielletyn mainontatoimen yhteydessä kuluttajille on annettu harhaanjohtavia tai totuudenvastaisia tietoja tuotteesta. Samoin oikaisutoimi voidaan määrätä suoritettavaksi kun tuotteesta aiheutuu kuluttajille tavanomaista suurempi terveysvaara. Oikaisu voidaan suorittaa muun muassa julkaisemalla tiedonanto tai ilmoitus valtakunnallisessa sanomalehdessä tai tuotteen myyntiin osallistuville jaettavalla tiedonannolla.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi uhkasakon ja teettämissuhan asettamisesta sosiaali- ja terveysministeriön antaman kiellon sekä väliaikaisen kiellon tai kunnan antamien ohjeiden ja asetetun määräajan noudattamisen tehosteeksi. Teettämissuhalla tarkoitetaan päävelvoitteen noudattamisen tehostamista, uhalla, että tekemättä jätetty päävelvoitteeseen kuuluva toimenpide voidaan suorittaa laiminlyöneen kustannuksella. Kunta voisi asettaa uhkasakon tai teettämissuhan antaessaan 17 §:ssä tarkoitettut ohjeet. Tällainen uhka voitaisiin asettaa myös säännösten vastaista tupakkatuotetta markkinoineelle tai säännösten vastaisen mainonta- ja myynninedistämistoimen suorittaneelle.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tämän lain säännösten perusteella annettavaan uhkasakkoon ja teettämis- tai keskeyttämissuhkaan sovellettaisiin mitä näistä säädetään uhkasakkolaisissa. Uhkasakkolain säännöksiä sovellettaisiin silloin, kun tupakkalaisissa ei säädetä uhkasakkolain säännöksistä poiketen. Jäljempänä 21 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi uhkasakkolain säännöksistä poiketen siitä viranomaisesta joka tuomitsee uhkasakon. Uhkasakkolain säännökset uhkasakosta, teettämissuhasta, asianosaisten kuulemisesta, tie-

doksiannosta ja muutoksenhausta tulisivat muutoin noudatettaviksi.

21 § Pykälä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön kieltopäätöksen ja väliaikaista kieltä koskevan määräyksen ja tehosteeksi asettaman uhkasakon tai teettämisen saattamisesta markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi. Samoin pykälässä ehdotetaan säädettäväksi asetetun uhkasakon tuomitsemista sekä teettämisen täytäntöönpanoa koskevan asian saattamisesta lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin, ettei sosiaali- ja terveysministeriön esityksen 18 §:n 1 ja 2 momentin säännösten nojalla mainonta- ja myynninedistämistoimen kieltämisestä tai säännösten vastaisesta tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksesta antamasta kieltopäätöksestä tai väliaikaisesta kiellosta voitaisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös kunnan ja sen 14 §:n 2 momentissa säädetyn viranhaltijan 7 §:n 1 ja 2 momentin sekä 8 ja 9 §:n säännösten nojalla antamien ohjeiden ja sen asettaman määräajan tehosteeksi asettaman uhkasakon ja teettämisen muutoksenhakukiellosta. Asianomainen edellä mainittujen säännösten vastaisesti menetellyt tai toimeksiannon antanut ohjeet saanut voi esityksen mukaan saattaa asian hakemuksella sosiaali- ja terveysministeriön käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaannista lukien. Mikäli hakemusta ei tehdä säädetyssä ajassa, voi pykälän 4 momentin mukaan markkinatuomioistuin kunnan hakemuksesta päättää uhkasakon tuomitsemisesta tai teettämisen täytäntöönpanosta, jos asianomainen ohjeet saanut edelleen asetetun määräajan jälkeen jatkaa säännösten vastaista menettelyä tai ei korjaa havaittua puutetta. Asianomainen sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen saanut voi saattaa asian esityksen mukaan edelleen markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi siten kuin tästä ehdotetaan säädettäväksi pykälän 3 momentissa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sosiaali- ja terveysministeriön 7 §:n 1 ja 2 momentin ja 8 tai 9 §:n säännösten perusteella tekemän kieltopäätöksen ja väliaikaista kieltä koskevan määräyksen saattamisesta markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi. Pykälän säännösten mukaan markkinatuomioistuin ratkaisi-

si hakemuksesta mainonta- ja myynninedistämiskiellosta sekä tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksesta annettujen säännösten tulkintaan liittyvät asiat. Asianomainen näiden säännösten perusteella kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltä koskevan määräyksen saanut sekä näiden tehosteeksi asetetun uhkasakon tai teettämisen saanut voisi saattaa hakemuksella asian markkinatuomioistuimen ratkaistavaksi. Hakemus tulisi tehdä 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaannista lukien.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kunnan tai sosiaali- ja terveysministeriön 1 momentissa tarkoitettussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsemista ja teettämisen täytäntöönpanosta päättämisestä. Asiasta päättäisi markkinatuomioistuin uhkasakon asettaneen hakemuksesta. Kunta voisi esityksen mukaan hakea uhkasakon tuomitsemisesta tai teettämisen täytäntöönpanoa, kun ohjeet saanut jatkaa asetetun määräajan jälkeen säännösten vastaista menettelyä tai uudistaa sen. Sosiaali- ja terveysministeriö voi esityksen mukaan hakea uhkasakon tuomitsemista tai teettämisen täytäntöönpanoa, kun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltä koskevan määräyksen saanut jatkaa säännösten vastaista menettelyä.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi 5 ja 6 §:n säännösten vastaisen tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin estämiseksi kunnan antamien ohjeiden tai sosiaali- ja terveysministeriön antaman kieltopäätöksen tai väliaikaisen kiellon tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsemisesta sekä teettämisen täytäntöönpanosta päättämisestä. Asiasta päättäisi uhkasakon tai teettämisen asettaneen hakemuksesta lääninoikeus.

31 §. Pykälässä säädetään nykyisin tämän lain säännösten vastaisista rangaistavaksi säädetyistä teoista. Pykälän 1 momentissa säädetään tupakan markkinointirikoksesta, 2 momentissa tupakan luvottomasta luovuttamisesta ja 3 momentissa tupakan myyntirikkomuksesta.

Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin rangaistavaksi teoksi 8 ja 9 §:n säännösten vastainen mainonta ja muu myynninedistämistoiminta tai tuotteen kytkeminen. Näiden säännösten vastaiseen menettelyyn voi syyllistyä mainonta- ja myynninedistämistoimen suorittanut, sen tilannut ja näiden palveluksessa oleva. Rangaista-

van teon nimikkeeksi ehdotetaan tupakan markkinointirikkomus. Rangaistuksena teosta voitaisiin tuomita sakkoo.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi teoksi 8 ja 9 §:n säännösten vastainen tekotavaltaan tai vaikutuksiltaan kokonaisuutena arvioiden törkeämpänä pidettävä menettely. Säännös tulisi sovellettavaksi etenkin laajaan valtakunnallisesti toteutettuun tai lukumääräisesti huomattavan kuluttajakunnan saavuttaneeseen säännösten vastaiseen mainonta- ja myynninedistämistoimintaan. Säännöksen tunnusmerkistö täyttäisi valtakunnallisesti sähköisen tiedonvälityksen avulla tai valtakunnallisessa sanomalehdessä ja muussa laajalevikkisessä painotuotteessa toteutetussa mainonta- tai muussa myynninedistämistoimessa. Menettelyä voitaisiin pitää momentin säännösten tarkoittamana rangaistavana tekona, kun suurempien urheilu- tai muiden yleisötilaisuuksien yhteydessä mainostetaan tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä tai muutoin tällaisessa tilaisuudessa laajasti harjoitetaan näiden tuotteiden myynninedistämistä. Tupakan markkinointirikoksesta voitaisiin tuomita myös sellainen tupakkatuotetta mainostava elinkeinonharjoittaja, joka on mainonnan yhteydessä antaa tupakkatuotteesta kuluttajille totuudenvastaisia tai harhaajohtavia tietoja, kun mainonta toteutetaan valtakunnallisesti tai kun menettelystä on saatu muutoin huomattava taloudellinen hyöty. Samoin tekoa voitaisiin pitää vakavana, kun muuta tuotetta laajasti ja toistuvasti vastoin annettua kieltoa mainostetaan ja tuotteen tunnuksesta tai tuotenimestä on selkeästi tunnistettavissa Suomessa markkinointava tupakkatuote. Tupakan markkinointirikoksen tunnusmerkistö täytyisi myös kun kielletyn ja laajasti toteutetun mainonta- tai myynninedistämistoimen kohteena ovat lapset tai nuoret. Teon tunnusmerkistö täytyisi myös, kun tupakkatuotteen valmistaja tai maahantuojat markkinoidessaan tuotetta tukku- tai vähittäiskaupan myyjille näille jaettavassa laajalevikkisessä painotuotteessa mainostaa tupakkatuotetta.

Teosta ehdotetaan säädettäväksi rangaistuksena sakkoo tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Vankeusrangaistuksen enimmäismäärää ehdotetaan samalla korotettavaksi nykyisestä yhden vuoden enimmäismäärästä, koska teon tunnusmerkistö täytyisi vain törkeänä pidettävästä lain 8 §:n 1 momentissa kielletystä menettelystä. Rangaistuksen enimmäismäärän korot-

tamista puoltaa myös tupakan aiheuttamat erityiset terveysvaarat ja -haitat kuluttajille. Rangaistuksen enimmäismäärää korottamista puoltaa myös pakkokeinolaissa (450/87) säädettyjen esitutkintaa suorittavan poliisin toimintaedellytysten parantaminen.

Pykälän 1 tai 2 momentissa rangaistavaksi säädettäviin tekoihin voisi syyllistyä myös mainonta- tai muun myynninedistämisen tilannut, sen toteuttanut tai näiden palveluksessa oleva.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi teoksi kielletyn tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuva luovuttaminen. Momentissa rangaistavaksi säädettävän teon nimike ehdotetaan samalla muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin tupakkalain vastaisen tuotteen myymisestä. Tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistaja tai maahantuojat voitaisiin tuomita rangaistukseen 5, 6 ja 7 §:n säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuvasta luovuttamisesta, kun hän on kunnan antamien ohjeiden tai sosiaali- ja terveysministeriön kielon vastaisesti ja sen asettaman määräajan jälkeen uudistanut menettelyn tai jatkanut sitä.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevassa 3 momentissa säädetystä tupakan myyntirikkomuksesta. Tupakan myyntirikkomukseen syyllistyisi sellainen elinkeinonharjoittaja, joka toistuvasti vastoin kunnan antamia ohjeita myy tupakkatuotetta tai tupakointivälineitä kuuttatoista vuotta nuoremmalle henkilölle. Esityksen 10 §:ssä säädettyä myyntikieltoa rikkonut elinkeinonharjoittaja tai tämän palveluksessa oleva voitaisiin tuomita tämän momentin perusteella rangaistukseen, kun hän on menettelyllään osoittanut huomattavaa välinpitämättömyyttä kiellon noudattamisessa. Elinkeinonharjoittajan voitaisiin katsoa toimineen näin, kun hän on toistuvasti kunnalta saamistaan ohjeista välittämättä myynyt tupakkatuotteita kuusitoista vuotta nuoremmille henkilöille.

Virallinen syyttäjä saisi nostaa syytteen 1—3 momentissa säädetystä tupakan markkinointirikoksesta sosiaali- ja terveysministeriön ilmoituksesta sekä 4 momentissa säädetystä tupakan luvottomasta markkinoinnista ja tupakan myyntirikkomuksesta vain kunnan ilmoitukselta.

32 §. Voimassa olevan 32 §:n 1 momentissa säädetään tupakointirikkomukseen tuomitsemisesta. Henkilö, joka on tilan haltijan huo-

mautusta huolimatta jatkanut tupakointia sellaisessa sisätilassa, jossa tupakointi on kielletty, voidaan tuomita tupakointirikomuksesta sakkoon. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi esityksessä ehdotettuja 12 ja 13 §:n säännösten muutoksia.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi teoksi sisä- ja ulkotilan tai yleisen kulkuneuvon haltijan laiminlyönti valvoa 12 §:n 1—4 kohdan säännösten noudattamista tupakoinnin kieltämisestä näissä tiloissa. Kun tällaisen tilan tai kulkuneuvon haltija tai hänen edustaja on toistuvasti vastoin kunnan antamia ohjeita sallinut siinä tupakoinnin, voitaisiin hänet tuomita rangaistukseen suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä. Tällaisen sisätilan tai kulkuneuvon haltija tai hänen edustajansa voitaisiin tuomita suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä rangaistukseen myös, kun hän on laiminlyönyt suorittaa kunnan ohjeissa edellytetyt toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi muista tiloista niihin sisätiloihin, jossa tupakointi on kielletty. Kunnan tulisi asettaa määräaika, jonka kuluessa toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi tulisi tehdä. Kunta voisi ohjeissaan kieltää tupakoinnin siihen tarkoitetuissa tiloissa siihen asti, kunnes ohjeissa edellytetyt toimenpiteet on suoritettu.

Voimassa olevassa pykälän 3 momentissa säädetään ilmoituksen tekemisestä viralliselle syyttäjälle 1 momentissa säädetystä tupakointirikomuksesta. Tässä momentissa ehdotetaan samalla säädettäväksi kunnan ilmoituksen tekemisestä viralliselle syyttäjälle 2 momentissa rangaistavaksi säädettävästä suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä.

1.2. Laki markkinatuomioistuimesta

Tupakan ja tupakkatuotteen sekä tupakointivälineen mainonta- tai myynninedistämistoimen kieltämisestä 8 ja 9 §:ssä olevien sekä tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä 7 §:n 1 ja 2 momentissa olevien säännösten tulkintaan liittyvä päätöksenteko ehdotetaan siirrettäväksi markkinatuomioistuimelle. Korkein hallinto-oikeus on muutoksenhaun johdosta käsitellyt sosiaali- ja terveysministeriön 18 ja 19 §:n säännösten nojalla näissä asioissa tekemät kieltöpäätökset sekä väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen.

Esityksessä ehdotetaan tupakkalain 18 §:ää muutettavaksi siten, että sen 1 momentin säännösten perusteella sosiaali- ja terveysministeriö päättäisi mainonta- tai muun myynninedistämistoimen kieltämisestä. Tämän pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että sosiaali- ja terveysministeriö voisi kieltää sellaisen tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen ja muun luovuttamisen, jonka vähittäismyyntipakkauksen merkinnät ovat tupakkalain säännösten vastaiset tai jonka vähittäismyyntipakkauksesta puuttuvat nämä merkinnät. Sosiaali- ja terveysministeriö voi esityksen mukaan asettaa uhkasakon ja teettämishuon antamansa kiellon tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen tehosteeksi. Samoin kunta voi asettaa uhkasakon ja teettämishuon antamansa ohjeiden ja asettamansa määräajan noudattamisen tehosteeksi. Kysymyksen säännösten vastaisen mainonnan ja muun myynninedistämisen sekä säännösten vastaisen tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan luovuttamisen, kieltämisen tai väliaikaisen kieltämisen tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsemisesta ja teettämishuon täytäntöönpanosta ratkaisisi uhan asettaneen sosiaali- ja terveysministeriön tai kunnan hakemuksesta markkinatuomioistuin siten kuin tästä ehdotetaan säädettäväksi lain 6 d §:ssä.

1 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin markkinatuomioistuimen tehtäväksi myös tupakkalain nojalla sen käsiteltäväksi tulevat asiat. Markkinatuomioistuin käsittelee asianosaisen sosiaali- ja terveysministeriön kieltöpäätöksen tai sen väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen saaneen hakemuksesta tupakkalain 7 §:n 1 ja 2 momentissa vähittäismyyntipakkauksen merkinnöistä annettujen säännösten tulkintaan liittyvät asiat sekä 8 ja 9 §:n säännösten vastaisen mainontaan ja muuhun myynninedistämiseen liittyvät tulkintakysymykset.

6 d §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 d §. Sen 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tupakkalain nojalla tehdyn kieltöpäätöksen ja väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen saattamisesta hakemuksella markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi. Sosiaali- ja terveysministeriön tupakkalain 7, 8, 9 sekä 18 §:n 1 ja 2 momentin ja 19 §:n säännösten perusteella antamaan päätökseen tai väliaikaisen kieltoa koskevan määräyksen liittyvän tulkintakysymyksen voisi asianosainen saattaa hakemuksel-

la markkinatuomioistuimen ratkaistavaksi. Asian saattamisesta markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi ehdotetaan säädettäväksi myös tupakkalain 21 §:ssä. Hakemus tulisi tehdä 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaannista lukien.

7 §. Pykälässä säädetään hakemuksen tekemisestä markkinatuomioistuimelle. Siinä säädetään hakemuksen sisällöstä ja niistä asiakirjoista, jotka tulee liittää hakemukseen. Pykälän 1 ja 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädettäisiin hakemukseen liitettävistä asiakirjoista, kun kysymys on tupakkalain nojalla annetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltä koskevan määräyksen saattamisesta markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun lain tultua vahvistetuksi tupakka-asetuksessa säädetään tarkemmin valvontatehtävistä. Asetuksessa säädettäisiin tarkemmin tupakoinnin kieltämisestä lakiehdotuksen 12 ja 13 §:ssä annettujen säännösten toteuttamisesta sekä tupakoinnin kieltämisestä ja tupakointiin varatuista tiloista ilmoittamisesta. Samoin asetuksessa säädettäisiin tarkemmin lakiehdotuksen 10 §:ssä tarkoitetusta myyntikiellosta ilmoittamisesta niissä myyntipisteissä, joissa tupakkatuotteita ja tupakointivälineitä elinkeinotoiminnassa myydään kuluttajille.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun eduskunta on ne hyväksynyt ja ne on vahvistettu.

Ehdotettuja tupakkalain 5 §:n 4 momentin säännöksiä suussa käytettävän tupakan elinkeinotoiminnan myynnin kieltämisestä sovellettaisiin siten, että tämän lain voimaantullessa markkinoitavia tällaisia tuotteita saisi edelleen elinkeinotoiminnassa myydä tai muuten luovuttaa vuoden 1994 loppuun.

Lakiesityksen käsittelyyn liittyy kansainvälisiin notifiointivelvoitteisiin liittyviä seikkoja, jotka on otettava huomioon eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

4. Säättämisjärjestys

Esityksen mukaan ehdotetut lait voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa on pidettävä osana elinkeinotoimintaa, jota säännellään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Ehdotettujen tupakan, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainonnan ja muun kuluttajiin kohdistuvan myynninedistämisen kieltämisestä koskevien säännösten tarkoituksena on suojella kuluttajia näiden tuotteiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja -haitoilta. Myös hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (HE 693/1976 vp) käsiteltiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi tupakkalakia esityksestä antamassaan mietinnössään (PeVM 4/1976 vp), että tupakan terveysvaaroista johtuen sen markkinoinnissa elinkeinonharjoittajan vapauksiin voidaan puuttua tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annettavien säännöksin. Hallituksen käsityksen mukaan tupakkatuotteiden markkinoinnin keinoja voidaan edelleen rajoittaa puuttumalla elinkeinonharjoittajan vapauksiin tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä kuluttajien suojelemiseksi tupakan terveysvaaroilta ja -haitoilta.

Hallituksen käsityksen mukaan esityksessä esitetyllä tavalla voidaan rajoittaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä myös tavaramerkin käyttämistä tupakkatuotteen markkinoinnissa sekä tupakkatuotteen tavaramerkin liittämistä muun tuotteen markkinointiin kuluttajien suojelemiseksi tupakoinnilta ja sen aiheuttamilta terveyshaitoilta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 8 §:n 1 momentti, 10 §, 5 luvun otsikko, 12, 13, 14, 17—21, 31 ja 32 §,

sellaisena kuin niistä on 14 § osittain muutettuna 17 päivänä tammikuuta 1991 ja 3 päivänä elokuuta 1992 annetuilla laeilla (106/91 ja 768/92), 19 § 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (953/92) sekä 20 ja 31 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa, uusi 3 a kohta, 5 §:ään uusi 4 momentti, 8 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy uudeksi 3 momentiksi, ja uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 13 a § seuraavasti:

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

3 a) *suussa käytettävällä tupakalla* kokonaan tai osittain tupakasta valmistettua tuotetta, joka on jauheena tai muussa aineen osien muodossa tai näiden eri muotojen yhdistelmänä, lukuunottamatta poltettavaksi tai pureskeltavaksi tarkoitettua tuotetta;

5 §

Suussa käytettävää 2 §:n 3 a kohdassa tarkoitettua tupakkaa ei saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa.

8 §

Tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainonta ja muu myynninedistämistoiminta on kielletty. Näiden tuotteiden taikka niiden tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen tai palvelun mainontaan ja muuhun myynninedistämistoimintaan on kielletty.

Elinkeinotoiminnassa yleisesti käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai tunnusmerkin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa on kielletty.

Tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuojat voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoidessaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muuta vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa asetuksella.

10 §

Tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä eikä muutoin luovuttaa henkilölle, joka on kuuttatoista vuotta nuorempi.

5 luku

Väestön suojaaminen ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä niiden pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) virastojen ja viranomaisien sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

3) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy;

4) yleisen kulkuneuvon sisätiloissa; sekä

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa.

13 §

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan ja yleisen kulkuneuvon haltija sekä yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa kuuttatoista vuotta nuorempien henkilöiden käytössä.

Mitä 12 §:n 2 tai 5 kohdassa säädetään tupakoinnin kieltämisestä julkisissa tiloissa tai työyhteisössä, ei sovelleta ravintoloiden ja muiden ravitsemusliikkeiden asiakastiloihin eikä hotellien ja muiden majoitusliikkeiden asiakkaiden ravintola- ja ruokailutiloihin tai majoitushuoneisiin. Tällaisen liikkeen omistaja tai tämän edustaja voi päättää tupakoinnin kieltämisestä tai muusta rajoittamisesta näissä tiloissa sekä savuttomien asiakastilojen ja huoneiden järjestämisestä.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 5 kohdassa ja tämän pykälän 3 momentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvien käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän tai tämän pykälän 1 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitetun tilan osoittavat opasteet. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa asetuksella.

13 a §

Jos joku tupakoi kulkuneuvossa, sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai 13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikennehenkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija taikka näiden edustaja poistaa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, jollei hänen poistamistaan voida pitää kohtuuttomana. Poliisi on velvollinen pyydettäessä antamaan virka-apua tupakoitsijan poistamisessa.

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Kunta valvoo alueellaan tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista siten kuin kunnalle kuuluvien kansanterveystyön toimeenpanoon liittyvien tehtävien hoitamisesta säädetään kansanterveyslaissa (66/72). Kansanterveyslain tarkoittama kunnan monijäseninen toimielin voi siirtää tämän lain mukaan sille kuuluvien tehtävien hoitamisen sen alaiselle kunnan viranhaltijalle.

Tupakoinnin kieltämisestä ja sen rajoittamisesta 12 §:n 5 kohdassa ja 13 §:n 3 momentissa annettujen säännösten noudattamista työyhteisössä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetussa laissa (131/73), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Tämän lain 12 §:n 3 kohdan säännösten noudattamista yleisissä tilaisuuksissa valvoo poliisi.

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteen varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoo tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikiellojen ja -rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan epäkohtia taikka säännösten tai määräysten vastaista toimintaa, kunnan tulee antaa asianmukaiset ohjeet epäkohtien poistamiseksi taikka säännösten tai määräysten vastaisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava määräaika, jonka kuluessa näin on meneteltävä.

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa taikka jos ohjeissa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, kunnan on ilmoitettava asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, kun kysymys on 10 tai 11 §:n, 12 § 1—4 kohdan tai 13 §:n 1 momentin säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

2) sosiaali- ja terveysministeriölle, kun kysymys on 5—7 §:n säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuvasta myynnistä ja muusta luovuttamisesta taikka muusta näiden säännösten vastaisesta menettelystä tai kun kysymys on 8 ja 9 §:n säännöksissä kielletystä mainonta- tai myynninedistämistoimesta.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 8 tai 9 §:n säännösten vastaista myynninedistämistä, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännöstenvastaista menettelyä.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta, maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen ja muun luovuttamisen, jos tuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1 ja 2 momentin säännösten vastainen taikka jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on sen laajuuden tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, voi sosiaali- ja terveysministeriö väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä tarkoitettavan kiellon. Väliaikaista kieltoa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa säädetystä kiellosta päättäessään velvoittaa kiellon saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja sosiaali- ja terveysministeriön määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisenä.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kieltoa tai määräystä ja kunta antamia ohjeita uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Tämän lain säännösten perusteella asettuun uhkasakoon ja teettämisuhkaan sovelletaan mitä uhkasakkolaissa (1113/90) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1 tai 2 momentin vastainen, taikka ministeriön näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakoon tai teettämisuhkaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 §:n 2 momentissa säädetyn viranhaltijan 1 momentissa tarkoitetussa asiassa ohjeiden noudattamisen tehosteeksi asettamaan uhkasakkoa tai teettämisuhkaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu voi saattaa asian hakemuksella sosiaali- ja terveysministeriön käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaamisesta. Asianosainen sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen saanut voi saattaa asian edelleen markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi siten kuin tästä säädetään 3 momentissa.

Se, jolle sosiaali- ja terveysministeriö on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan voi hakemuksella saattaa asian markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaamisesta.

Kunnan tai sosiaali- ja terveysministeriön 1 momentissa tarkoitetussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee tai teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinatuomioistuin.

Sosiaali- ja terveysministeriön tai kunnan 5 ja 6 §:n sekä kunnan 10—12 §:n tai 13 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöönpantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta lääninoikeus.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä tai

harjoittaa näiden muuta myynninedistämistä taikka muutoin menettelee 8 ja 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava *tupakan markkinointirikkomuksesta* sakkoon.

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä tai harjoittaa sen muuta myynninedistämistä taikka muutoin toimii 8 ja 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että menettelyä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohde-ryhmän ikä tai suuruus taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Joka kunnan antamien ohjeiden tai kiellon vastaisesti edelleen elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa 5 §:n, 6 §:n 2 tai 3 momentin tai 7 §:n 1 ja 2 momentin säännösten vastaista tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä, on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myymisestä* sakkoon.

Joka elinkeinotoiminnassa toistuvasti vastoin kunnan antamia ohjeita luovuttaa tupakkatuotteen tai tupakointivälineen kuuttatoistavuotta nuoremmalle henkilölle tai rikkoo 11 §:n säännöksiä, on tuomittava *tupakan myyntirikkomuksesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen 1—3 momentissa säädetystä teosta vain sosiaali- ja terveysministeriön ilmoituksesta ja 4 momentissa säädetystä teosta vain kunnan ilmoituksesta.

32 §

Joka yleisen kulkuneuvon, asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltijan tai heidän edus-

tajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjän tai siellä järjestysmiehenä toimivan huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 12 §:n 1—4 kohdan säännösten perusteella kielletty, on tuomittava *tupakointirikkomuksesta* sakkoon.

Edellä 12 §:n 1—4 kohdassa tarkoitetun yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltija tai heidän edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjä, joka toistuvasti sallii tupakoinnin sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä, taikka laiminlyö asetetussa määräajassa suorittaa kunnan antamissa ohjeissa edellytetyt toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty, on, jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä, tuomittava *tupakkalain suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä* sakkoon.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen 1 momentissa tarkoitetusta teosta vain yleisen kulkuneuvon, asianomaisen sisätilan ja ulkoalueen haltijan, yleisen tilaisuuden järjestäjän tai näiden edustajan ilmoituksesta sekä 2 momentissa tarkoitetusta teosta vain kunnan ilmoituksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämän lain voimaan tullessa Suomessa markkinoituja 5 §:n 4 momentissa kiellettyjä suussa käytettäviä tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muuten luovuttaa 31 päivään joulukuuta 1994.

2.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 1 § ja 7 §:n 1 ja 3 momentti, sellaisena kuin ne ovat, 1 § ja 7 §:n 3 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1276/90) ja 7 §:n 1 momentti osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä *lisätään* lakiin uusi 6 d § seuraavasti:

1 §

Markkinatuomioistuin käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89) ja talletuspankkien toiminnasta annetun lain (1268/90) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) ja toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/76) mukaan kuuluvat asiat.

6 d §

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nojalla käsiteltävä asia tulee markkinatuomioistuimessa vireille sen hakemuksella, jolle on annettu mainitun lain 21 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettu kieltopäätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys tai asetettu mainituissa lainkohdissa tarkoitettu uhkasakko tai teettämisuhka. Kysymys edellä mainitun lain 7 §:n 1 ja 2 momentin tai 8 ja 9 §:n säännösten perusteella annetun kiellon tai väliaikaisen kiellon tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsemisesta tai teettämisuhan täytän-

töönpanosta tulee vireille sosiaali- ja terveysministeriön tai kunnan hakemuksella.

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, taikka, milloin kysymys on 6 c §:ssä tarkoitettusta talletuspankkien tekemästä hakemuksesta, pankkitarkastusviraston päätös sekä, milloin kysymys on 6 d §:ssä tarkoitettusta elinkeinonharjoittajan, valmistajan, mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajan tai sen toimeenpanijan taikka näiden palveluksessa olevan hakemuksesta, sosiaali- ja terveysministeriön päätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys;

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Edellä 6 c tai 6 d §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksitodistettuna jäljennöksenä sekä todistus päätöksen tiedoksisaantipäivästä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199

Helsingissä 20 päivänä elokuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

1.

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi 13 päivänä elokuuta 1976 annetun lain (693/76) 8 §:n 1 momentti, 10 §, 5 luvun otsikko, 12, 13, 14, 17—21, 31 ja 32 §,

sellaisena kuin niistä on 14 § osittain muutettuna 17 päivänä tammikuuta 1991 ja 3 päivänä elokuuta 1992 annetuilla laeilla (106/91 ja 768/92), 19 § 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa (953/92) sekä 20 ja 31 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä

lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 23 päivänä lokakuuta 1992 annetussa laissa, uusi 3 a kohta, 5 §:ään uusi 4 momentti, 8 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy uudeksi 3 momentiksi, ja uusi 4 momentti sekä lakiin uusi 13 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan

1) *tupakalla* tupakkakasvien (*nicotiana*) lehdistä, varsista ja rungoista valmistettua tai niitä sisältävää nautintoainetta;

2) *tupakan vastikkeella* käyttötarkoitukseen tupakkaa vastaavaa, tupakkaa sisältämätöntä nautintoainetta;

3) *tupakkatuotteella* tupakasta kokonaan tai osaksi valmistettua poltettavaksi, sieraimiin vedettäväksi, imeskeltäväksi tai pureskeltavaksi tarkoitettua tuotetta;

4) *tupakointivälineellä* tupakoinnissa tai sen valmistelussa pääasiassa käytettäväksi tarkoitettua välinettä tai tarviketta, kuten savukepaperia tai muuta päällystä, savukkeenkierrintä, imuketta, suodatinta, piippua ja piipunpuhdistusvälinettä, sen mukaan kuin sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää;

5) *tupakkajäljitelmällä* muodoltaan tupakkatuotetta tai tupakointivälineitä läheisesti muistuttavaa, tupakkaa tai sen vastiketta sisältämätöntä, nautittavaksi tarkoitettua tuotetta;

6) *tupakoinnilla* tupakkatuotteen polttamista tai muuta käyttämistä nautintoaineena;

7) *tervalla* raakaa, vedetöntä ja nikotiinista vapaata tupakansavun tiivistymää; sekä

8) *nikotiinilla* nikotiinialkaloideja.

5 §

Valtioneuvosto voi antaa määräyksiä niistä terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavista aineista, joita tupakkatuote ei saa sisältää ja joita tupakkatuotetta poltettaessa ei saa syntyä.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

3 a) *suussa käytettävällä tupakalla kokonaan tai osittain tupakasta valmistettua tuotetta, joka on jauheena tai muussa aineen osien muodossa tai näiden eri muotojen yhdistelmänä, lukuunottamatta poltettavaksi tai pureskeltavaksi tarkoitettua tuotetta;*

5 §

Suussa käytettävää 2 §:n 3 a kohdassa tarkoitettua tupakkaa ei saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muutoin luovuttaa.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen tupakkatuotteen sisältämien tai sitä poltettaessa syntyvien terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavien aineiden osalta valtioneuvosto määrää niiden suurimmat sallitut ylärajat.

Valtioneuvosto voi määrätä, että myös tupakointivälineiden osalta on soveltuvin osin noudatettava, mitä tupakkatuotteesta on 1 ja 2 momentissa säädetty.

8 §

Tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainonta ja kuluttajiin kohdistuva muu myynninedistämistoiminta sekä niiden liittäminen muiden tuotteiden tai palvelujen mainontaan tahi myynninedistämistoimintaan on kielletty.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei kuitenkaan sovelleta mainontaan sellaisessa ulkomaisessa painokirjoituksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus ei ole tupakan, tupakkatuotteen tai -jäljitelmän tahi tupakointivälineen mainonta.

10 §

Tupakkatuotetta ja tupakointivälinettä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä eikä luovuttaa henkilölle, joka ilmeisesti on kuuttatoista vuotta nuorempi.

5 luku

Tupakointikiellot ja -rajoitukset

12 §

Tupakointi yleisen kulkuneuvon sisätiloissa on kielletty.

Yleisen kulkuneuvon haltija voi kuitenkin sallia tupakoinnin varaamalla tähän tarkoitukseen osan kulkuneuvosta.

8 §

Tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainonta ja muu myynninedistämistoiminta on kielletty. Näiden tuotteiden taikka niiden tavaramerkin tai muun tunnusmerkin liittäminen muun tuotteen tai palvelun mainontaan ja muuhun myynninedistämistoimintaan on kielletty.

Elinkeinotoiminnassa yleisesti käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai tunnusmerkin käyttäminen tupakkatuotteen markkinoinnissa on kielletty.

Tupakan, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen valmistaja tai maahantuoja voi antaa 1 momentin säännösten estämättä tuotetta markkinoidessaan sen myyntiin osallistuville tietoa tuotteensa hinnasta, koostumuksesta, ominaisuuksista ja valmistamisesta sekä muita vastaavaa tuotetietoa. Tarkempia säännöksiä tuotetiedon sisällöstä voidaan antaa asetuksella.

10 §

Tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä eikä muutoin luovuttaa henkilölle, joka on kuuttatoista vuotta nuorempi.

5 luku

Väestön suojaaminen ympäristön tupakansavun aiheuttamilta terveyshaitoilta

12 §

Tupakointi on kielletty:

1) päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä niiden pääasiassa kuuttatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla;

2) virastojen ja viranomaisien sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

Tupakointi on kielletty

1) päiväkotien, koulujen ja muiden vastavien huoneistojen niissä tiloissa, jotka on tarkoitettu oppivelvollisuusikäisten tai sitä nuorempien lasten käyttöön;

2) sisätiloissa järjestetyissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin 1 kohdassa tarkoitetuilla lapsilla on pääsy sallittu; sekä

3) virastojen tai viranomaisten hallinnassa olevien tahi niihin verrattavien muiden julkisten laitosten vastaanotto-, odotus- tai kokoustiloissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy.

Tupakointi voidaan kieltää tai sitä rajoittaa muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa sisätiloissa tahi niiden osissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy. Tupakoinnin kieltämisestä tai sen rajoittamisesta osoitettuihin tiloihin päättää tilojen tai niiden osien haltija.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin tiloihin, joissa tupakointi on kielletty, on niiden haltijan toimesta asetettava näkyville tupakointikiellon osoittava opaste, järjestys- tai muu vastaava sääntö tahi sen ote.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun yleisen tilaisuuden järjestäjä ja 3 kohdassa tarkoitetun julkisen tilan haltija voi kuitenkin sallia tupakoinnin asianomaisen huoneiston tai tilan osassa. Tämä on osoitettava näkyville asetetuilla asianmukaisilla opasteilla.

13 §

3) sisätiloissa järjestettävissä yleisissä tilaisuuksissa, joihin yleisöllä on esteetön pääsy;

4) yleisen kulkuneuvon sisätiloissa; sekä

5) työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa.

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan ja yleisen kulkuneuvon haltija sekä yleisen tilaisuuden järjestäjä voi kuitenkin sallia tupakoinnin tähän tarkoitukseen varatussa huoneessa tai asianomaisen huoneiston tai tilan osassa siten, ettei tupakansavu pääse kulkeutumaan niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty. Tupakointia varten ei voida kuitenkaan järjestää erillistä huonetta tai muuta tilaa sellaisen sisätilan yhteyteen, joka on pääasiassa kuuttatoista vuotta nuorempien henkilöiden käytössä.

Mitä 12 §:n 2 tai 5 kohdassa säädetään tupakoinnin kieltämisestä julkisissa tiloissa tai työyhteisöissä, ei sovelleta ravintoloiden ja muiden ravitsemusliikkeiden asiakastiloihin eikä hotellien ja muiden majoitusliikkeiden asiakkaiden ravintola- ja ruokailutiloihin tai majoitushuoneisiin. Tällaisen liikkeen omistaja tai tämän edustaja voi päättää tupakoinnin kieltämisestä tai muusta rajoittamisesta näissä tiloissa sekä savuttomien asiakastilojen ja huoneiden järjestämisestä.

Työnantaja on velvollinen neuvoteltuaan asiasta työntekijöiden tai näiden edustajan kanssa kieltämään tupakoinnin tai rajoittamaan sitä siten, etteivät työntekijät tahattomasti altistu tupakansavulle niissä työyhteisön työtiloissa, joissa tupakointi ei ole 12 §:n 5 kohdan mukaan kielletty.

Mitä 12 §:n 5 kohdassa ja tämän pykälän 3 momentissa säädetään tupakoinnin kieltämisestä ja rajoittamisesta työyhteisöjen yhteisissä ja työtiloissa, ei sovelleta sellaiseen työtilaan, joka on työntekijän tai elinkeinon- ja muun ammatinharjoittajan kodissa, eikä muuhun työtilaan, joka on yksinomaan saman perheen jäsenten ja muiden samassa taloudessa asuvien käytössä.

Edellä 12 §:ssä tarkoitetun sisätilan haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän tai tämän pykälän 1 momentissa tarkoitetun tupakointiin varatun tilan haltijan tulee asettaa näkyville tupakointikiellon ja tupakointiin tarkoitettujen tilojen osoittavat opasteet. Tarkempia säännöksiä opasteesta ja sen asettamisesta voidaan antaa asetuksella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 a §

Jos joku tupakoi kulkuneuvossa, sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on 12 tai 13 §:n säännösten perusteella kielletty, eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, saa yleisen kulkuneuvon haltija tai liikennehenkilökuntaan kuuluva, yleisen tilaisuuden järjestäjä taikka asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltija taikka näiden edustaja poistaa hänet kulkuneuvosta, sisätilasta tai ulkoalueelta, jollei hänen poistamistaan voida pitää kohtuuttomana. Poliisi on velvollinen pyytävässä antamaan virka-apua tupakoitsijan poistamisessa.

6 luku

Ohjaus ja valvonta

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Läänin alueella ohjauksesta ja valvonnasta sekä tupakkatehtaiden tarkastuksesta huolehtii lääninhallitus.

Paikallisena valvontaa suorittavana viranomaisena toimii terveyslautakunta.

14 §

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Kunta valvoo alueellaan tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista siten kuin kunnalle kuuluvien kansanterveystyön toimeenpanoon liittyvien tehtävien hoitamisesta säädetään kansanterveyslaissa (66/72). Kansanterveyslain tarkoittama kunnan monijäseninen toimielin voi siirtää tämän lain mukaan sille kuuluvien tehtävien hoitamisen sen alaiselle kunnan viranhaltijalle.

Tupakoinnin kieltämisestä ja sen rajoittamisesta 12 §:n 5 kohdassa ja 13 §:n 3 momentissa annettujen säännösten noudattamista työyhteisöissä valvovat työsuojeluviranomaiset siten kuin siitä säädetään työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetussa laissa (131/73), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Tämän lain 12 §:n 3 kohdan säännösten noudattamista yleisissä tilaisuuksissa valvoo poliisi.

17 §

Terveyslautakunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteen varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden myyntiä, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

17 §

Kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteen varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä, tupakkatuotteen ja -jäljitelmän sekä tupakointivälineen mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Voimassa oleva laki

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan epäkohtia tahi säännösten taikka määräysten vastaista toimintaa, terveyslautakunnan tulee antaa asianmukaiset ohjeet epäkohtien poistamiseksi tai säännösten tahi määräysten vastaisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava määräaika, jonka kuluessa näin on meneteltävä.

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa, terveyslautakunnan on ilmoitettava asiasta:

1) yleiselle syyttäjälle, mikäli kysymys on 10 tai 11 §:n säännösten rikkomisesta; sekä

2) sosiaali- ja terveysministeriölle, mikäli kysymys on 7, 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesta toiminnasta.

18 §

Jos tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myynnissä tahi muussa luovutuksessa on menetetty 7 §:n säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää valmistajaa tai maahantuojaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä on mainostettu tai muussa myynninedistämistoiminnassa on menetetty 8 tai 9 §:n säännösten vastaisesti, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa ja toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta tai uudistamasta säännösten vastaista toimintaa.

Kielto on tehostettava uhkasakolla, jollei sitä erityisestä syystä ole pidettävä tarpeettomana. Kiellon tehosteeksi voidaan tarvittaessa asettaa uusi aikaisempaa suurempi uhkasakko. Uusi uhkasakko voidaan määrätä, vaikka aikaisemmin asetetun uhkasakon tuomitsemista koskevan asian käsittely on vireillä tuomioistuimessa.

Jos myynti- tai muun luovutus- tahi mainon-

Ehdotus

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan epäkohtia taikka säännösten tai määräysten vastaista toimintaa, *kunnan* tulee antaa asianmukaiset ohjeet epäkohtien poistamiseksi taikka säännösten tai määräysten vastaisen toiminnan lopettamiseksi sekä asetettava määräaika, jonka kuluessa näin on meneteltävä.

Jollei korjausta ole tapahtunut asetetussa määräajassa taikka jos ohjeissa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, *kunnan* on ilmoitettava asiasta:

1) viralliselle syyttäjälle, kun kysymys on 10 tai 11 §:n, 12 § 1—4 kohdan tai 13 §:n 1 momentin säännösten vastaisesta menettelystä; sekä

2) sosiaali- ja terveysministeriölle, kun kysymys on 5—7 §:n säännösten vastaisen tupakkatuotteen tai tupakointivälineen elinkeinotoiminnassa tapahtuvasta myynnistä ja muusta luovuttamisesta taikka muusta näiden säännösten vastaisesta menettelystä tai kun kysymys on 8 ja 9 §:n säännöksissä kielletystä mainonta- tai myynninedistämistoimesta.

18 §

Jos tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmaa tai tupakointivälinettä mainostetaan taikka harjoitetaan sen muuta 8 tai 9 §:n säännösten vastaista myynninedistämistä, sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajaa, sen toimeenpanijaa sekä näiden palveluksessa olevaa jatkamasta ja uudistamasta säännösten vastaista menettelyä.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää tupakkatuotteen tai tupakointivälineen valmistajalta, maahantuojalta tai muulta elinkeinonharjoittajalta tuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myymisen ja muun luovuttamisen, jos tuote tai sen vähittäismyyntipakkaus on 5 §:n tai 7 §:n 1 ja 2 momentin säännösten vastainen taikka jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla tai jos näistä pitoisuuksista ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi velvoittaa asettamassaan määräajassa 2 momentissa tarkoitettua valmistajan tai maahantuojan ottamaan tupakkatuotteen tai tupakointivälineen pois markkinoilta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ta- taikka myynninedistämistoimen laatuun ja merkitykseen nähden on tarpeen, voidaan 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ennen asian lopullista ratkaisemista määrätä väliaikainen kiello, jonka sen määrääjä voi peruuttaa, tulee heti voimaan.

19 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi kieltää tupakkatuotteen valmistajalta tai maahantuojalta tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin ja muun luovuttamisen, jos tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksesta puuttuvat 7 §:n 1 momentissa tarkoitettut merkinnät, jos merkinnät ovat asetuksen säännösten vastaisia, jos tupakkatuote sisältää kiellettyä terveysvaaraa tai -haittaa aiheuttavaa ainetta tai jos tupakkatuotteen sisältämien tai sitä poltettaessa syntyvien terveysvaaroja tai -haittoja aiheuttavien aineiden suurimmat sallitut ylärajat ylittyvät. Tällainen kiello voidaan antaa myös toistaiseksi tai määräajaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi myös kieltää tupakkatuotteen elinkeinotoiminnassa tapahtuvan myynnin tai muun luovuttamisen, jos savukkeen terva- ja nikotiinipitoisuuksia ei ole tutkittu 6 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla tai jos savukkeen tervan ja nikotiinin määristä ei ole tehty 6 §:n 3 momentissa säädettyä ilmoitusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi asettamassaan määräajassa velvoittaa tupakkatuotteen valmistajan tai maahantuojan ottamaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tupakkatuote pois markkinoilta.

20 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi kiellosta tai peruutuksesta määrätessään velvoittaa valmistajan tai maahantuojan, jonka lukuun myyntitai mainonta- tai myynninedistämistoimi on tehty, suorittamaan määräajassa sopivalla tavalla oikaisutoimenpiteen, jos sitä myynti- tai mainonta- tai myynninedistämistoimesta aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi pidetään tarpeellisena.

Jollei myynti- tai mainonta- tai myynninedistämistointa oikaista, oikaisun voi suorittaa sosiaali- ja terveysministeriö asianomaisen valmistajan tai maahantuojan kustannuksella.

19 §

Jos 18 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen säännösten vastaisen menettelyn jatkaminen tai uudistaminen on sen laajuuden tai merkityksen johdosta tarpeen kiireellisesti estää, voi sosiaali- ja terveysministeriö väliaikaisesti ennen asian lopullista ratkaisemista antaa tätä tarkoittavan kiellon. Väliaikaista kielloa koskeva määräys tulee voimaan heti, ja se voidaan peruuttaa ennen asian lopullista ratkaisemista.

20 §

Sosiaali- ja terveysministeriö voi 18 §:n 1 ja 2 momentissa säädetystä kiellosta päättäessään velvoittaa kiellon saaneen suorittamaan asetetussa määräajassa ja sosiaali- ja terveysministeriön määräämällä tavalla oikaisutoimen, jos sitä säännösten vastaisesta menettelystä aiheutuvien ilmeisten haittojen vuoksi on pidettävä tarpeellisena.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi tehostaa tämän lain säännösten perusteella antamaansa kielloa tai määräystä ja kunta antamiaan ohjeita uhkasakolla tai uhalla, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Tämän lain säännösten perusteella asettuun

Voimassa oleva laki

Ehdotus

uhkasakoon ja teettämisuhkaan sovelletaan mitä uhkasakkolaissa (1113/90) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

21 §

Edellä 18 §:ssä tarkoitetun kiellon tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsee yleinen tuomioistuin. Uhkasakko voidaan tuomita joka kerta kun kieltoa rikotaan.

Vaatimuksen uhkasakon tuomitsemisesta tekee sosiaali- ja terveysministeriö.

21 §

Sosiaali- ja terveysministeriön antamaan kieltopäätökseen tai väliaikaista kieltoa koskevaan määräykseen, joka perustuu 8 tai 9 §:n vastaiseen mainontaan tai muuhun myynninedistämiseen taikka siihen, että tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkaus on 7 §:n 1 tai 2 momentin vastainen, taikka ministeriön näiden tehosteeksi asettamaan uhkasakoon tai teettämisuhkaan ei saa hakea valittamalla muutosta.

Kunnan tai sen 14 §:n 2 momentissa säädetyn viranhaltijan 1 momentissa tarkoitetussa asiassa ohjeiden noudattamisen tehosteeksi asettamaan uhkasakkoa tai teettämisuhkaa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Se, jolle uhkasakko tai teettämisuhka on asetettu voi saattaa asian hakemuksella sosiaali- ja terveysministeriön käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa ohjeiden tiedoksisaamisesta. Asianosainen sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen saanut voi saattaa asian edelleen markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi siten kuin tästä säädetään 3 momentissa.

Se, jolle sosiaali- ja terveysministeriö on antanut 1 momentissa tarkoitetun kieltopäätöksen tai väliaikaista kieltoa koskevan määräyksen taikka asettanut sen tehosteeksi uhkasakon tai teettämisuhan voi hakemuksella saattaa asian markkinatuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa päätöksen tai määräyksen tiedoksisaamisesta.

Kunnan tai sosiaali- ja terveysministeriön 1 momentissa tarkoitetussa asiassa asettaman uhkasakon tuomitsee tai teettämisuhan täytäntöönpanosta päättää uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta markkinatuomioistuin.

Sosiaali- ja terveysministeriön tai kunnan 5 ja 6 §:n sekä kunnan 10—12 §:n tai 13 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti toimineelle asettaman uhkasakon tuomitsee ja teettämisuhan määrää täytäntöön pantavaksi uhkasakon tai teettämisuhan asettajan hakemuksesta lääninoikeus.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

Seuraamukset

31 §

Joka 8 §:n vastaisesti mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä taikka liittää niiden mainonnan muiden tuotteiden mainontaan tai 9 §:n vastaisesti kytkee niitä muiden tuotteiden myyntiin, muuhun luovutukseen tai palvelujen antamiseen taikka ryhtyy muuhun myyinnedistämistoimintaan, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai jos asianhaarat ovat erittäin raskauttavat vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Joka 19 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti edelleen luovuttaa tupakkatuotetta elinkeinotoiminnassa myytäväksi, on tuomittava *tupakan luvattomasta luovuttamisesta* sakkoon.

Joka elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa tupakkatuotteen tai tupakointivälineen ilmeisesti kuuttatoista vuotta nuoremmalle henkilölle taikka joka rikkoo tupakkatuotteen myynnistä annettuja 11 §:n säännöksiä, on tuomittava *tupakan myyntirikkomuksesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen tässä pykällä tarkoitettusta rikoksesta vain 17 tai 18 §:ssä mainitun viranomaisen ilmoituksesta.

32 §

Joka yleisen kulkuneuvon haltijan tai asianomaisen sisätilan tahi sen osan haltijan tai heidän edustajansa huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia tiloissa, joissa se 12 tai 13 §:n mukaan on kielletty, on tuomittava *tupakointirikkomuksesta* sakkoon.

31 §

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta, tupakkajäljitelmää tai tupakointivälinettä tai harjoittaa näiden muuta myyinnedistämistä taikka muutoin menettelee 8 ja 9 §:n säännösten vastaisesti, on tuomittava *tupakan markkinointirikkomuksesta* sakkoon.

Joka mainostaa tupakkaa, tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä tai harjoittaa sen muuta myyinnedistämistä taikka muutoin toimii 8 ja 9 §:n säännösten vastaisesti siten, että menettelyä on pidettävä sen toteuttamistapa, kohderyhmän ikä tai suuruus taikka menettelystä saatu taloudellinen hyöty huomioon ottaen myös kokonaisuuksena arvostellen törkeänä, on tuomittava *tupakan markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Joka kunnan antamien ohjeiden tai kiellon vastaisesti edelleen elinkeinotoiminnassa myy tai muuten luovuttaa 5 §:n, 6 §:n 2 tai 3 momentin tai 7 §:n 1 ja 2 momentin säännösten vastaista tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä, on tuomittava *tupakkalain vastaisen tuotteen myymisestä* sakkoon.

Joka elinkeinotoiminnassa toistuvasti vastoin kunnan antamia ohjeita luovuttaa tupakkatuotteen tai tupakointivälineen kuuttatoistavuotta nuoremmalle henkilölle tai rikkoo 11 §:n säännöksiä, on tuomittava *tupakan myyntirikkomuksesta* sakkoon.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen 1—3 momentissa säädetystä teosta vain sosiaali- ja terveysministeriön ilmoituksesta ja 4 momentissa säädetystä teosta vain kunnan ilmoituksesta.

32 §

Joka yleisen kulkuneuvon, asianomaisen sisätilan tai ulkoalueen haltijan tai heidän edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjän tai siellä järjestysmiehenä toimivan huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 12 §:n 1—4

Voimassa oleva laki

Henkilön, joka on syyllistynyt 1 momentissa tarkoitettuun tekoon, saa liikennehenkilökuntaan kuuluva tai sisätilan tahi sen osan haltija taikka hänen edustajansa poistaa kulkuneuvosta tai muusta edellä mainitusta tilasta, jollei tupakoija välittömästi lopeta tupakointia ja mikäli hänen poistamisensa olosuhteet huomioon ottaen ei ole ilmeisen kohtuutonta. Poliisimies on velvollinen pyydettäessä antamaan virka-apua poistamisessa.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen 1 momentissa tarkoitettusta teosta vain yleisen kulkuneuvon haltijan tai asianomaisen sisätilan tahi sen osan haltijan ilmoituksesta.

Ehdotus

kohdan säännösten perusteella kielletty, on tuomittava tupakointirikkomuksesta sakkoon.

Edellä 12 §:n 1—4 kohdassa tarkoitettun yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltija tai heidän edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjä, joka toistuvasti sallii tupakoinnin sisätilassa tai ulkoalueella, jossa se on kiellettyä, taikka laiminlyö asetetussa määräajassa suorittaa kunnan antamissa ohjeissa edellytetyt toimenpiteet tupakansavun kulkeutumisen estämiseksi niihin sisätiloihin, joissa tupakointi on kielletty, on, jollei laiminlyöntiä voida pitää vähäisenä, tuomittava tupakkalain suojaamistoimenpiteiden laiminlyönnistä sakkoon.

Virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen 1 momentissa tarkoitettusta teosta vain yleisen kulkuneuvon, asianomaisen sisätilan ja ulkoalueen haltijan, yleisen tilaisuuden järjestäjän tai näiden edustajan ilmoituksesta sekä 2 momentissa tarkoitettusta teosta vain kunnan ilmoituksesta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämän lain voimaan tullessa Suomessa markkinoituja 5 §:n 4 momentissa kiellettyjä suussa käytettäviä tupakkatuotteita saa elinkeinotoiminnassa myydä tai muuten luovuttaa 31 päivään joulukuuta 1994.

2.

Laki

markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan markkinatuomioistuimesta 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun lain (41/78) 1 § ja 7 §:n 1 ja 3 momentti, sellaisena kuin ne ovat, 1 § ja 7 §:n 3 momentti 28 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1276/90) ja 7 §:n 1 momentti osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä lisätään lakiin uusi 6 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Toimivalta ja järjestysmuoto

Markkinatuomioistuimien käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89) ja talletuspankkien toiminnasta annetun lain (1268/90) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) mukaan kuuluvat asiat.

Ehdotus

1 §

Markkinatuomioistuimien käsittelee ja ratkaisee erikoistuomioistuimena sille kuluttajansuojalain (38/78), kuluttaja-asiamiehestä annetun lain (40/78), arvopaperimarkkinalain (495/89) ja talletuspankkien toiminnasta annetun lain (1268/90) mukaan kuuluvat markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntelyyn liittyvät asiat *sekä sille sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) ja toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/76) mukaan kuuluvat asiat.*

6 d §

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain nojalla käsiteltävä asia tulee markkinatuomioistuimessa vireille sen hakemuksella, jolle on annettu mainitun lain 21 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettu kieltopäätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys tai asetettu mainituissa lainkohdissa tarkoitettu uhkasakko tai teettämisuha. Kysymys edellä mainitun lain 7 §:n 1 ja 2 momentin tai 8 ja 9 §:n säännösten perusteella annetun kiellon tai väliaikaisen kiellon tehosteeksi asetetun uhkasakon tuomitsemisesta tai teettämisuhan täytäntöönpanosta tulee vireille sosiaali- ja terveystieteiden tai kunnan hakemuksella.

Voimassa oleva laki

7 §

Hakemuskirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, tai, jos on kysymys 6 c §:ssä tarkoitettusta talletuspankin tekemästä hakemuksesta, pankkitarkastusviraston päätös;

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Hakijan on allekirjoitettava hakemus.

Talletuspankin tekemään 6 c §:ssä tarkoitettuun hakemukseen on liitettävä pankkitarkastusviraston päätös alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todistus tiedoksisaantipäivästä.

Ehdotus

7 §

Hakemusasiakirjassa on ilmoitettava:

1) sen elinkeinonharjoittajan tai muun henkilön nimi, kotipaikka ja postiosoite, johon vaatimus kohdistuu, *taikka, milloin kysymys on 6 c §:ssä tarkoitettusta talletuspankkien tekemisestä hakemuksesta, pankkitarkastusviraston päätös sekä, milloin kysymys on 6 d §:ssä tarkoitettusta elinkeinonharjoittajan, valmistajan, mainonta- tai myynninedistämistoimen tilaajan tai sen toimeenpanijan taikka näiden palveluksessa olevan hakemuksesta, sosiaali- ja terveysministeriön päätös tai väliaikaista kieltoa koskeva määräys;*

2) vaatimus ja sen perusteet; sekä

3) tosiseikat, joihin hakija nojautuu.

Edellä 6 c tai 6 d §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tulee liittää 1 momentin 1 kohdassa mainittu päätös tai määräys alkuperäisenä tai virallisesti oikeaksitodistettuna jäljennöksenä sekä todistus päätöksen tiedoksisaantipäivästä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .